№ 1 (7) Warszawa, styczeń—luty 1929 r. Rok III.

DZIENNIK URZĘDOWY
POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

OKÓLNIKI I PISMA WŁADZ I URZĘDÓW CENTRALNYCH, DOTYCZĄCE SŁUŻBY D. P. M. T.

ROZPORZĄDZENIA MINISTERSTWA SKARBU.

MINISTERSTWO SKARBU
L. 4512/Pr.

Zwrot kosztów podróży dla świadków wzywanych na rozprawę dyscyplinarną.

Warszawa, dn. 26 września 1927 r.

Do
Izby Skarbowej w Brześciu n/Bugiem.

Na sprawozdanie z dnia 8.VI. roku bieżącego L. 18359/2583/I/27 i z dnia 19.VIII. roku bieżącego Nr. 49395/7224/27 Ministerstwo Skarbu wyjaśnia, że o wysokości wynagrodzenia dla świadków wzywanych na rozprawę dyscyplinarną decydować ma nie Komisja Dyscyplinarna, lecz władza, przy której czynną jest Komisja.

Zgodnie z art. 65 i 70 ustawy z dn. 17.II 1922 o postępowaniu dyscyplinarnem (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 165) wysokość tego wynagrodzenia oceniać należy według przepisów dzielnicowych ustaw postępowania karnego, (w danym wypadku art. 979 i 986 ustawy rosyjskiej postępowania karnego).

Dyrektor Departamentu:
(—) *Starzyński.*

MINISTERSTWO SKARBU
L. 4512/Pr.

Warszawa, dn. 26 września 1927 r.

Wszystkim Izbom Skarbowym i Dyrekcjom Ceł oraz Wydziałowi Skarbowemu Województwa Śląskiego do wiadomości i zastosowania.

Naczelnik Wydziału:
(—) *Ziółkowski.*

MINISTERSTWO SKARBU
L. D. I. 4536/I/27.

Warszawa, dn. 18 października 1927 r.

Wynagrodznie świadków, wzywanych na rozprawę dyscyplinarną.

Na sprawozdanie z dn. 3.III r. b. L. 1484/I Ministerstwo Skarbu wyjaśnia, że wydatki, związane

z wynagrodzeniem świadków i biegłych, wzywanych na rozprawę dyscyplinarną, mają być pokrywane przez Izbę Skarbową z działu 2 par. 8 budżetu Ministerstwa Skarbu (inne wydatki).

Dyrektor Departamentu:
(—) *Starzyński.*

— — — — — — — — — — — — —

Do
Izby Skarbowej w Wilnie.

MINISTERSTWO SKARBU
L. D. I. 4536/I/27.

Warszawa, dn. 18 października 1927 r.

Wszystkim Izbom Skarbowym w ślad okólnika z dn. 26 września 1927 r. L. 4512/Pr. do wiadomości i zastosowania.

Dyrektor Departamentu:
(—) *Starzyński.*

MINISTERSTWO SKARBU
L. 38465/IX/28.

Warszawa, dnia 31 października 1928 r.

OBWIESZCZENIE MINISTRA SKARBU

z dnia 31 października 1928 r.

w sprawie wykupu krajowego surowca tytoniowego ze zbioru w roku 1928.

Zmieniając częściowo postanowienia obwieszczenia z dnia 21 marca 1928 r. (Monitor Polski Nr. 74, poz. 118), ustanawiam na podstawie art. 7 ustawy z dnia 1 czerwca 1922 r. o monopolu tytoniowym (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 409) następującą taryfę wykupu krajowego surowca tytoniowego ze zbioru r. 1928:

I. KATEGORJA

Tytonie kwitnące czerwono i różowo.

KLASA	WYMOGI		Cena za 1 kg. Zł.	Cena za 1 kg. gr.
Doborowa	Liście środkowe, zdrowe, dojrzałe, wielkie, nieuszkodzone, jednolicie zabarwione, przedniej jakości	wygładzone i wiązane w wiązki (papusze)	2	60
I.	Liście środkowe, zdrowe, dojrzałe, nieuszkodzone, dość jednolicie zabarwione	wygładzone i wiązane w wiązki (papusze)	2	25
II.	Liście środkowe, zdrowe, dojrzałe, nieco uszkodzone; liście wierzchołkowe i dolne zdrowe, dojrzałe, nieuszkodzone	wygładzone i wiązane w wiązki (papusze)	1	90
III.	Liście środkowe, zdrowe, dojrzałe, znacznie uszkodzone; liście wierzchołkowe i dolne zdrowe, dojrzałe, nieco uszkodzone . . .	wygładzone i wiązane w wiązki (papusze)	1	45
IV.	Liście środkowe, dojrzałe i zdrowe, wiązane ale niewygładzone; wszystkie liście wiązane i wygładzone, które nie mogą być zaliczone do kl. III, ale do fabrykacji są przydatne		1	—
V.	Liście niewiązane i części liści zdrowych, bez żadnych obcych domieszek		—	40

II. KATEGORJA

Tytonie żółto-kwitnące (machorkowe).

KLASA	WYMOGI	Cena za 1 kg. Zł.	Cena za 1 kg. gr.	Nadzwyczajny dodatek Zł.	Nadzwyczajny dodatek gr.	Razem Zł.	Razem gr.
I.	Liście zdrowe, dojrzałe, dobrej jakości, wiązane w wiązki (papusze)	1	60	—	15	1	75
II.	Liście zdrowe, dojrzałe, gorszej jakości, wiązane w wiązki (papusze)	1	50	—	10	1	60
III.	Liście niewiązane i części liści zdrowych, bez żadnych obcych domieszek	—	35	—	—	—	35

Jeden kilogram zdrowego, czystego nasienia, zamówionego i wybranego przez organa Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego, 10 złotych.

Liście tytoniowe winny być należycie wysuszone, sortowane i niefermentowane.

Liście i części liści, zanieczyszczone obcemi domieszkami, tudzież liście i części liści, niezdatne do fabrykacji (niedojrzałe, zupełnie zmarznięte, spleśniałe, zgniłe, zepsute) liście z łodygami rośliny, wkońcu pędy boczne roślin tytoniowych odbierane będą jako materjał niezdatny do użytku bez wynagrodzenia.

Liście odrostowe, wyprodukowane za zezwoleniem urzędu monopolowego, o ile będą posiadały cechy klasyfikacyjne liści pierwotnych, odbierane będą o jedną klasę niżej, jak liście pierwotne, odpowiadające im pod względem klasyfikacyjnym.

Mieszane wiązki liści, t. j. takie, które zawierają liście tytoniu I i II kategorji, będą odbierane po cenach ustanowionych dla tytoni kategorji II.

Liście niezupełnie wysuszone będą zaliczone do bezpośrednio niższej klasy od tej klasy, do której kwalifikowałyby się w zupełnie suchym stanie. To samo odnosi się do liści zwilżonych, te jednak będą zaliczone w obydwóch kategorjach najwyżej do klasy II-ej. Ponadto przy liściach niezupełnie wysuszonych lub zwilżonych obniżona będzie waga dostawionego tytoniu stosownie do zawartości wilgoci.

Łodygi roślin tytoniowych nie będą wykupywane.

Za dowóz tytoniu do miejsca wykupu wypłaci Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego 10 groszy od każdych 100 kg. tytoniu za każdy pełny kilometr. Wynagrodzenie to wypłaca się tylko za pełne 10 kg. Ułamki groszy przy tem wynagrodzeniu nie będą wypłacane.

Dostarczone do wykupu liście tytoniowe, nie powiązane za ogonki w wiązki (papusze) wbrew wymogom klasyfikacyjnym, będą odbierane po cenie o 20 groszy niższej za każdy kilogram od ceny taryfowej.

Koncesjonowanemu plantatorowi, który wypełnił wszystkie obowiązki plantatora, wypłacać się będzie:

a) premję jakościową,

b) premję ilościową.

Premję jakościową otrzyma upoważniony plantator, który wypełni wszystkie obowiązki plantatora i dostarczy do wykupu liście tytoniowe I kategorji oddzielnie wiązane w wiązki, tak według norm klasyfikacyjnych jak i według koloru. Premja ta wynosi 40 gr. za 1 kg. dostarczonego surowca bardzo jasnego i 20 gr. za 1 kg. surowca jasnego.

Premję ilościową otrzyma koncesjonowany plantator, który wypełnił wszystkie obowiązki plantatora i uprawiał tytoń na przestrzeni od 1,000 m² w górę, jeżeli uzyskana przez niego przy wykupie cena za dostawione liście tytoniowe nie będzie niższą od przeciętnej ceny wykupu w danym okręgu uprawy, i jeżeli dostawiona przez niego do wykupu ilość tytoniu nie będzie niższą od przeciętnej ilości wykupionego surowca w danym okręgu uprawy z takiej przestrzeni gruntowej.

Tę premję ilościową wypłaca się na powyższych warunkach w wysokości:

a) 10%, jeżeli plantator uprawiał tytoń na przestrzeni od 1,000 m² do 5,000 m²

i b) 15%, jeżeli plantator uprawiał tytoń na przestrzeni powyżej 5,000 m².

Premja ilościowa wypłaconą będzie w przeciągu miesiąca po skończonym wykupie w danym okręgu uprawy tytoniu.

Dotychczasowe normy klasyfikacyjne krajowego surowca I kategorji obowiązują w roku bieżącym po raz ostatni. Poczynając od 1929 roku, normy klasyfikacyjne i zasadnicza cena wykupu krajowych liści tytoniowych I-ej kategorji uzależnione będą od koloru liści tytoniowych w sposób podobny, jak to ma obecnie miejsce przy przyznawaniu premji jakościowej.

Minister Skarbu:
(—) *G. Czechowicz.*

MINISTERSTWO SKARBU
Dep. VI. L. 3311/I/28.

W sprawie zabezpieczenia dostępu do Fabryk i Zakładów P. M. T.

Warszawa, dn. 12 listopada 1928 r.

Do
Panów Prezesów Izb Skarbowych i Pana Naczelnika Wydziału Skarbowego Śl. Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Okólnikiem z dn. 27 stycznia 1928 r. L. 675 Pr./I/28 Ministerstwo Skarbu zwróciło uwagę Panów Prezesów, że nadzór nad Fabrykami i Zakładami P. M. T., zarządzony rozporządzeniami Ministra Skarbu z dn. 30 listopada 1927 r. (Mon. Pol. Nr. 284, poz. 785) winien być wykonywany ściśle według przepisów tegoż rozporządzenia oraz zgodnie z uzgodnionym z Ministerstwem Skarbu okólnikiem D. P. M. T. z dn. 10 stycznia 1928 r. L. 432/Pr./I/28, a to przedewszystkiem z tego względu, że przekraczanie ram tych zarządzeń powoduje niepotrzebne scysje między urzędnikami Kontroli Skarbowej a urzędnikami, kierującymi zakładami P. M. T.

Mimo jednak powyższych zarządzeń, powtarzają się wypadki, że urzędnicy, pełniący nadzór przekraczają niejednokrotnie granice swej kompetencji.

Tak w szczególności zdarzały się wypadki, że urzędnicy ci na własną rękę prowadzą dochodzenia przeciw kierownikom Zakładów, przy których spełniają nadzór. Z brzmienia jednak postanowień powołanego wyżej rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 30 listopada 127 r. nie wynika bynajmniej, by organa Kontroli Skarbowej, sprawujące nadzór w omawianych Zakładach, powołane były do prowadzenia jakichkolwiek dochodzeń w tych Zakładach bez szczególnego pisemnego polecenia ich władzy przełożonej. W myśl bowiem § 7 p. 2 powołanego rozporządzenia mogą ci urzędnicy jedynie czynić spostrzeżenia i uwagi, które winni udzielić do wiadomości Kierownikowi danego przedsiebiorstwa i wraz z jego wyjaśnieniami skierować do D. P. M. T.

Zdarzają się również wypadki, że urzędnicy sprawujący nadzór, z pominięciem formalności przepisanych zarządzeniem D. P. M. T. z dn. 19 września 1927 r. L. 8426/Pr./27 w sprawie zabezpieczenia dostępu do Fabryk i Zakładów P. M. T. (D. U. P. M. T. Nr. 1 str. 7) wzywają do siebie osoby postronne, które bez wiedzy Kierownika Zakładu przebywają na terenie fabrycznym. Postępowanie takie, jako sprzeczne z zasadą wyłącznej odpowiedzialności Kierownika Zakładu za całość tegoż — jest oczywiście niedopuszczalne.

Ponieważ jak to już wyżej zaznaczono — przekraczanie ram powołanych powyżej zarządzeń powoduje z konieczności tarcie między urzędnikami Kontroli Skarbowej a urzędnikami, kierującymi Zakładami P. M. T., a tarcia te utrudniają tylko niepotrzebnie wprowadzenie bez niepożądanych wstrząśnień nowych zarządzeń — zechcą Panowie Prezesi pouczyć urzędników przydzielonych do wykonywania nadzoru, aby stosownie do postanowień § 5 p. 1 powołanego rozp. Ministra Skarbu z dn. 30 listopada 1927 r. urzędnicy skarbowi ściśle stosowali się przy wszelkich czynnościach rewizyjnych i kontrolnych do wydanych w tej mierze przepisów i instrukcyj.

Kierownik Departamentu:
(—) *A. Krahelski.*

ZARZĄDZENIA I OKÓLNIKI D. P. M. T.

DYREKCJA POLSKIEGO
MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 31350/VIII/28.

W sprawie udostępnienia robotnikom przeglądania list płacy.

Warszawa, dn. 30 sierpnia 1928 r.

Do
Panów Dyrektorów — Kierowników
wszystkich
Fabryk — Zakładów — Urzędów Polskiegoo Monopolu Tytoniowego.

O K Ó L N I K.

Ze względu na pośpiech, jaki towarzyszy wypłatom dekadowym, robotnicy niejednokrotnie nie mają możności zapoznać się dokładnie ze wszystkiemi pozycjami swoich zarobków i uskutecznianych im potrąceń.

Zdarzają się wypadki, że robotnikom, którzy mają wątpliwość, czy ich zarobki zostały prawidłowo obliczone, kancelarje fabryczne odmawiają wyjaśnień i nie udzielają do przejrzenia list płac.

W konsekwencji bywają podnoszone skargi, że w obliczeniach zarobków robotniczych zdarzają się omyłki, co do których interesowani nie mają możności składać reklamacyj i prosić o ich sprostowanie.

W celu przeciwdziałania tego rodzaju pogłoskom Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego zarządza, żeby w dniu następnym po wypłacie oddziałowe listy płac były pozostawiane u Kierowników Oddziałów. Robotnikom, którzy w tym dniu chcieliby zapoznać się dokładnie z poszczególnemi pozycjami swoich zarobków i potrąceń nie należy w tem czynić przeszkód. W razie nastręczających się wątpliwości jest wskazane udzielać robotnikom rzeczowych wyjaśnień.

Należy przytem przestrzegać, żeby robotnicy przeglądali listy płac pojedyńczo, żeby zachowywali się cicho i nie przeszkadzali w pracy.

Jeżeli robotnicy będą prosić o wyjaśnienia po dnu przeznaczonym na przeglądanie list, to ich prośby należy traktować odmownie.

O powyższem zechcą Panowie Dyrektorzy — Kierownicy powiadomić w odpowiedniej formie Wydziały Robotnicze.

Za Dyrektora P. M. T.
Generalny Inspektor:
(—) *Dutkowski.*

DYREKCJA POLSKIEGO
MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 7289/Pr./VIII/ 28.

W sprawie studentów wyższych uczelni, odbywających praktyki wakacyjne w fabrykach P. M. T.

Warszawa, dn. 8 września 1928 r.

Do
Panów Dyrektorów — Kierowników
Państwowych Fabryk Wyrobów Tytoniowych
w Warszawie - Ochota, Warszawie - Miasto, Łodzi, Radomiu, Wilnie, Krakowie, Monasterzyskach, Winnikach, Starogardzie i Poznaniu - Łazarz.

O K Ó L N I K.

Studenci wyższych uczelni, odbywający praktykę wakacyjną w jednej z Państwowych Fabryk Wyrobów Tytoniowych wnieśli do Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego podanie, w którem proszą o przyznanie im robotniczego deputatu tytoniowego i 15% dodatku, wypłaconego robotnikom w m-cach lipcu, sierpniu i wrześniu r. b.

W związku z tem Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego wyjaśnia, że studenci, odbywający praktyki wakacyjne w fabrykach Polskiego Monopolu Tytoniowego nie pozostają w stosunku najmu pracy, nie są więc robotnikami. Nie zmienia tego

charakteru fakt, że pobierają oni wynagrodzenie, przyznane im nie za usługi i świadczenia, lecz w celu umożliwienia odbycia praktyki, potrzebnej do dalszych studjów. Wynagrodzenie to tylko z czysto formalnych względów jest zaliczane na rachunek płac robotniczych.

W myśl postanowień § 178 Instrukcji Materjałowej prawo do poboru bezpłatnego deputatu tytoniowego mają robotnicy - mężczyźni w służbie czynnej. Na tej podstawie robotnicze deputaty tytoniowe praktykantom - studentom nie przysługują.

Jeżeli rzeczywiście niektóre fabryki postępowały pod tym względem inaczej, to zechcą Panowie Dyrektorzy — Kierownicy niezwłocznie zarządzić, żeby deputaty tytoniowe więcej praktykantom - studentom nie były wydawane.

Również 15% dodatki, wypłacane robotnikom, praktykantom - studentom nie przysługują.

Nadmienia się, że wynagrodzenie dla praktykantów - studentów, które w roku ub. wynosiło zł. 5.— dziennie, podwyższono na r. bieżący do zł. 5,75, t. j. o 15%.

Dyrektor Polskiego Monopolu Tytoniowego:

(—) *Kreutz.*

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 35576/VII/28.

W sprawie przestrzegania §§ 3 i 4 przepisów rachunkowo - kasowych.

Warszawa, dn. 29 września 1928 r.

Do
Panów Dyrektorów i Kierowników
wszystkich
Zakładów i Urzędów Polskiego Monopolu Tytoniowego.

Przy kontroli nadsyłanych przez Zakłady i Urzędy Polskiego Monopolu Tytoniowego odpisów dziennika kasowego i dołączonych do nich dowodów kasowych zauważono, iż dowody kasowe sporządzane są nieprawidłowo i nie odpowiadają wymaganiom §§ 3 i 4 przepisów rachunkowo - kasowych (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu z dn. 12 kwietnia 1926 r. Nr. 10, poz. 138), a nawet niektóre Zakłady i Urzędy nie orjentują się w znaczeniu i wartości nadsyłanych dowodów.

W celu uniknięcia na przyszłość tych nieścisłości, Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego wyjaśnia, iż za prawidłowe i formalne dowody kasowe uważa się:

a) rachunek wystawiony przez dostawcę względnie przedsiębiorcę, w którym uwidocznione są: firma lub nazwisko dostawcy, czy też przedsiębiorcy, miejscowość, data wystawienia rachunku, wyszczególnienie dostawy lub wykonanej roboty, suma rachunku, oraz gdy w rachunku stwierdzone zostało, że dostarczone materjały lub wykonane roboty są zgodne z zamówieniem, rachunek obliczony prawidłowo, opłata stemplowa opłacona i należycie w myśl ustawy stemplowej skasowana, rachunek podpisany przez urzędnika sprawdzającego, zaopatrzony w polecenie wypłaty, podpisane przez Dyrektora lub Kierownika Zakładu lub Urzędu, odnotowana data wypłaty i podpisany przez Kasjera;

b) listy płacy robotników — sporządzone w myśl obowiązujących przepisów, oraz zgodnie z rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 31 lipca 1925 r. L. G. U. K. 206/W. A. K. względnie z dnia 6 lutego 1926 r. L. D. K. 175/W. A. K. i rozporządzeniami Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego z dnia 25 stycznia 1928 r. L. 3197/VII/5/28 oraz z dnia 5 stycznia 1928 r. L. 2474/VII/5/28;

c) listy płacy urzędników, należycie pokwitowane z odbioru płac;

d) pokwitowania na wypłacone dostawcom lub przedsiębiorcom zaliczki na poczet dostaw lub robót, lecz tylko w tym wypadku, gdy to przewidziane w umowie, zatwierdzonej przez Dyrekcję Polskiego Monopolu Tytoniowego lub oddzielnym zarządzeniem Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego, przyczem w pokwitowaniu tym należy zawsze podać datę i liczbę zatwierdzenia umowy lub upoważnienia Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego. Pokwitowanie winno być podpisane przez urzędnika kontrolującego, zaopatrzone w polecenie wypłaty, podpisane przez Dyrektora lub Kierownika Zakładu Urzędu, odnotowana data wypłaty i podpisane przez kasjera;

e) zestawienie na drobne wydatki, jak tramwaje, zakup znaczków pocztowych i t. p., na które nie może być przedstawiony rachunek, przewidzany w p. a).

Zestawienie to sporządzane być winno szczegółowo, podpisane przez urzędnika, który wydatki te uskutecznił, przez urzędnika kontrolującego, zaopatrzone w polecenie wypłaty, podpisane przez Dyrektora lub Kierownika Zakładu lub Urzędu, oraz w datę wypłaty i podpis kasjera.

W dalszym ciągu Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego przypomina Panom Dyrektorom i Kierownikom i poleca ścisłe przestrzeganie zarządzeń swoich z dnia 25 czerwca 1924 r. L. 10922/III/24 i z dnia 1 lipca 1926 r. L. 21039/III/26 w sprawie wysokości sum, do których Panowie Dyrektorzy i Kierownicy Zakładów i Urzędów mogą we własnym zakresie zakupywać artykuły ekonomiczne.

W razie przekroczenia powyższych rozporządzeń i wystąpienia do Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego z wnioskiem o zatwierdzenie wypłat, należy w odpisie dziennika kasowego (za treścią) powołać się na datę i liczbę pisma, którym proszono Dyrekcję Polskiego Monopolu Tytoniowego o zatwierdzenie.

Podając powyższe do wiadomości p.p. Dyrektorów i Kierowników Zakładów i Urzędów, Dyrek-

cja Polskiego Monopolu Tytoniowego poleca pouczyć podwładny personel o bezwzględnem przestrzeganiu postanowień Instrukcji rachunkowo - kasowej i rozporządzeń Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego i zaznacza jednocześnie, że w razie zauważenia jakichkolwiek usterek lub uchybień pociągnie do odpowiedzialności odnośnych urzędników i p.p. Dyrektorów, lub Kierowników Zakładów i Urzędów.

Za Dyrektora P. M. T.
Naczelnik Wydziału Rach. Budż.

(—) *Christ.*

DYREKCJA POLSKIEGO
MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 36764/VIII/28.

W sprawie sporządzania list płatniczych.

Warszawa, dn. 9 października 1928 r.

Do
Panów Dyrektorów — Kierowników
wszystkich
Fabryk—Zakładów—Urzędów Polskiego Monopolu Tytoniowego.

O K Ó L N I K.

Zauważono, że nie wszystkie Fabryki — Zakłady — Urzędy Polskiego Monopolu Tytoniowego stosują się ściśle do wydawanych zarządzeń w sprawie systemu sporządzania robotniczych list płatniczych.

Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego powołując się na okólnik z dnia 31 marca 1928 r. L. 11702/28 przypomina, że listy płatnicze winny być sporządzane wyłącznie w **Oddziale Rachunkowym przez personel Oddziału,** a nie na oddziałach fabrykacyjnych przez dozorców lub werkmistrzów.

Personel oddziałowy bezwzględnie powinien być zwolniony od tych czynności, przez co da mu się możność bardziej dokładnego badania wykonywanych prac na oddziałach. Jedynie kontrola obecności spoczywa na personelu fachowym. Urzędnik oddziałowy winien sprawdzić obecność robotników (c) w pracy, a odpowiedzialny za dany dział kierownik winien stwierdzić swym podpisem obecność w pracy na danym oddziale robotników i robotnic, wymieniając ich ilość, po uzgodnieniu księgi z raportem dziennym, przedkładanym mu przez dozorców, lub werkmistrzów odpowiednich oddziałów. Księgi płatnicze po odnotowaniu obecności robotników powinny być przesłane do Oddziału Rachunkowego.

Kierownik oddziału fabrykacyjnego jest zatem odpowiedzialny za stwierdzenie obecności robotnika w pracy i za zatrudnienie go odpowiadające przyznanej mu kategorji płac, a urzędnik oddziału rachunkowego za obliczenie płacy.

Powyższe poleca się przestrzegać z całą ścisłością.

Zastępca Dyrektora P. M. T.

(—) *J. Husarski.*

DYREKCJA POLSKIEGO
MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 25916/VII/28.

W sprawie zarachowywania surowca tytoniowego krajowego.

Warszawa, dn. 12 października 1928 r.

Do
Panów Dyrektorów (Kierowników)
Państwowych Fabryk Wyrobów Tytoniowych
wszystkie
i Państwowych Urzędów Wykupu Tytoniu
wszystkie
tudzież Zakład Doświadczalny Uprawy Tytoniu
w Piadykach.

W związku ze zmianą sposobu księgowania surowca tytoniowego krajowego — Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego zarządza co następuje:

1) poczynając od dnia 1 października 1928 roku wszystkie Państwowe Fabryki Wyrobów Tytoniowych, Urzędy Wykupu Tytoniu i Zakład Doświadczalny Uprawy Tytoniu w Piadykach nadsyłać będą jednocześnie z Dziennkiem Głównym materjałowym, zestawienia zapasu surowców krajowych ściśle według dołączonego do niniejszego rozporządzenia wzoru;

2) poczynajac od dnia 1 października 1928 roku w Dzienniku Głównym materjałowym należy rubrykę wartości surowca krajowego podzielić na dwie rubryki i zatytułować:

a) wartość surowca tytoniowego krajowego wyfermentowanego,

b) wartość surowca tytoniowego krajowego niefermentowanego.

Jednocześnie Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego wyjaśnia, w jaki sposób winny być sporządzane zestawienia zapasów surowca tytoniowego krajowego, a mianowicie:

w rubryce 1-szej należy wyspecyfikować poszczególne gatunki surowca tytoniowego krajowego znajdującego się w zapasie:

w rubryce 2-ej należy wypisać te ilości surowca tytoniowego krajowego **wyfermentowanego,** oraz wartości jego, które zostały już w swoim czasie wycenione i ceny podane **zostały przez Dyrekcje Polskiego Monopolu Tytoniowego;**

w rubryce 3-ej należy wpisać tylko ilość surowca tytoniowego krajowego **wyfermentowanego,** który pochodzi ze zbiorów roku ostatniego, **nie został jeszcze wyceniony i ceny przez Dyrekcję Polskiego Monopolu Tytoniowego nie zostały**

podane, względnie przez Urzędy wysyłające nie zostały zafakturowane wartościowo. Gdy zostaną podane przez Dyrekcję Polskiego Monopolu Tytoniowego ceny surowca tytoniowego krajowego wyfermentowanego, względnie nadesłane zostaną przez Urzędy wysyłające faktury wartościowe, zapasu surowca takiego nie należy podawać w rubryce **trzeciej**, lecz podać w rubryce **drugiej;**

w rubryce 4-ej należy wpisać ilość i wartość surowca tytoniowego krajowego **niefermentowanego** pochodzącego z zakupu od plantatorów lub z konfiskaty, **a nie oddanego do fermentacji.** Z chwilą oddania surowca takiego do fermentacji w zapasach figurować on nie powinien.

Niezależnie od powyższych w końcu zestawienia zapasów surowca tytoniowego krajowego należy podać ilość i wartość surowca otrzymanego po dniu 1-ym października b. r. a wysłanego przez Zakłady i Urzędy do dnia 30 września b. r. — Podanie danych tych obowiązuje raz jeden t. j. przy nadesłaniu zestawienia zapasów surowca tytoniowego krajowego na dzień 1-go października b. r.

Zarazem Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego przypomina Panom Dyrektorom (Kierownikom) poprzednie zarządzenia i postanowienia Instrukcji Materjałowej i żąda, aby z chwilą podania cen na surowiec tytoniowy krajowy wyfermentowany, te Zakłady i Urzędy, które dokonały fermentacji surowca, natychmiast wartością tegoż uzupełniły przychód Dziennika Głównego materjałowego, oraz aby Zakłady i Urzędy, które dokonały wysyłki surowca tytoniowego krajowego wyfermentowanego i zafakturowały Zakładom i Urzędom tylko (z braku cen) ilościowo, natychmiast sporządziły faktury wartościowe i rozesłały do Zakładów i Urzędów odbierających i również wpisały na rozchód wartości do Dziennika Głównego materjałowego. — Zakłady i Urzędy odbierające, z chwilą otrzymania faktury wartościowej winny natychmiast wpisać wartość do Dziennika Głównego materjałowego na przychód, przy jednoczesnem uzupełnieniu rubryk wartościowych rozchodowych.

Nadsyłane do Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego zestawienia zapasów surowców tytoniowych krajowych podpisywane być winny przez urzędników sporządzających, kontrolujących i Dyrektora względnie Kierownika Zakładu lub Urzędu.

Podając powyższe do wiadomości, Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego, poleca Panom Dyrektorom (Kierownikom) dokładnie zaznajomić podwładny sobie personel z treścią niniejszego zarządzenia, które musi być wykonane ściśle zgodnie z dołączonym do niniejszego wzorem, oraz w terminach przewidzianych § 15 Instrukcji Rachunkowo-Kasowej.

Dyrektor Polskiego Monopolu Tytoniowego:

(—) *Dr. Kreutz.*

Generalnemu Inspektoratowi

do wiadomości, z tem że z dniem 1 października 1928 r. do Instrukcji rachunkowo kasowej Dz. U. Min. Skarbu z dnia 12.IV. 1926 r. Nr. 10 wprowadzone zostają następujące zmiany:

1) w § 25 pod poz. 45 dodany zostaje rachunek zasadniczy o nazwie „Rachunek kosztów zakupu i fermentacji surowca tytoniowego krajowego".

2) § 50 całkowicie zostaje zmieniony i wprowadzony nowy o następującej treści.

§ 50.

ad 27) Rachunek surowca tytoniowego krajowego. Rachunek ten obciąża się wartością surowca tytoniowego krajowego wyfermentowanego oraz nasion, wycenionego według cen nabycia i ksztów związanych z nabyciem i fermentacją przy jednoczesnem uznaniu, po ukończonej fermentacji, rachunku kosztów zakupu i fermentacji surowca tytoniowego krajowego.

3) Wprowadza się nowy § o treści:

§ 50 a.

ad 45) Rachunek kosztów zakupu i fermentacji surowca tytoniowego krajowego.

Rachunek ten obciąża się wartością nabytego surowca tytoniowego krajowego niefermentowanego oraz kosztami zakupu i fermentacji, natomiast uznaje się ten rachunek wartością surowca tytoniowego krajowego wyfermentowanego.

Do rachunku tego prowadzi się księgę pomocniczą podzieloną na następujące subrachunki:

a) koszty zakupu surowca tytoniowego krajowego niefermentowanego, oraz wartości nasion wydanych plantatorom,

b) wynagrodzenie dla werkmistrzów, robotników i robotnic, zajętych wyłącznie przy zakupie i fermentacji surowca oraz płatne urlopy,

c) inne świadczenia na rzecz personelu robotniczego jako to: nagrody pieniężne i zapomogi przyznane w wyjątkowych wypadkach przez Dyrekcję Polskiego Monopolu Tytoniowego,

d) deputat tytoniowy,

e) materjały pomocnicze (ekonomiczne) oddane z Magazynu, a potrzebne do zakupu i fermentacji,

f) koszty frachtów i przewozów,

g) koszty oświetlenia oraz koszty prądu elektrycznego,

h) materjały opałowe oddane z Magazynu,

i) konserwacja ruchomości i nieruchomości, oraz utrzymanie porządku,

j) koszty utrzymania straży ogniowej i służby wartowniczej,

k) środki lokomocji, a to: utrzymanie koni, aut osobowych i ciężarowych,

l) koszty utrzymania wzorowych plantacji liści tytoniowych i nasion tytoniowych,

ł) koszty podróży i diet urzędników i funkc. niższych zajętych przy zakupie i uprawie liści tytonowych, wynagrodzenie członków Komisji Wykupu oraz wynagrodzenie sołtysów,

m) wydatki administracyjne Komisji Wykupu.

4) §§ 68 i 70 uzupełnione zostają:

1-szy poz. 35 rachunek kosztów zakupu i fermentacji surowca tytoniowego krajowego,

2-gi poz. 22 — jak pierwszy.

Dyrektor Polskiego Monopolu Tytoniowego:

(—) *Dr. Kreutz.*

ZESTAWIENIE
zapasów surowca tytoniowego krajowego
w dniu .... 192..... r.

1	2			3	4			5
Surowiec	Surowiec wyfermentowany			Surowiec wyfermentowany bez ceny	Surowiec niefermentowany			Uwagi
	Ilość Kg.	Wartość		Ilość Kg.	Ilość Kg.	Wartość		
		zł.	gr.			zł.	gr.	
Ogółem								

Uwaga: W rubryce 1-szej należy wpisać poszczególne gatunki surowca tytoniowego krajowego.
„ 2-giej należy wpisywać tylko ilości i wartości surowca tytoniowego krajowego, na który ceny zostały podane przez Dyrekcję Polskiego Monopolu Tytoniowego.
„ 3-ciej należy wpisywać tylko ilości surowca krajowego ze zbiorów roku ostaniego, który nie został wyceniony przez Dyrekcję Polskiego Monopolu Tytoniowego.
„ 4-tej wpisywać należy wartości i ilości surowca niefermentowanego.

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 8659/Pr/I/28.

Warszawa, dnia 15 października 1928 r.

Zarządzenie.

Na podstawie upoważnienia Pana Ministra Skarbu z dnia 29-go września 1928 r. Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego ustanawia nowe samodzielne państwowe magazyny surowców i wyrobów tytoniowych w Białymstoku, Grodnie, Wilnie i Krakowie oraz państwowy magazyn wyrobów tytoniowych w Łodzi. Nowoutworzone magazyny powstają przez administracyjne wydzielenie z państwowych fabryk wyrobów tytoniowych, znajdujących się w wyżej wymienionych miastach.

Zwierzchni nadzór nad nowoutworzonemi magazynami sprawować będą aż do dalszych zarządzeń PP. Dyrektorowie (Kierownicy) odnośnych państwowych fabryk wyrobów tytoniowych.

Nowe państwowe magazyny surowców i wyrobów tytoniowych, względnie państwowy magazyn wyrobów tytoniowych, mieścić się będą w dotychczasowych pomieszczeniach magazynowych, a mianowicie:

w Białymstoku przy ul. Jurowieckiej Nr. 9,
w Grodnie przy ul. Jagiellońskiej,
w Wilnie przy ul. Kurlandzkiej Nr. 9,
w Łodzi przy ul. Konstantynowskiej Nr. 117,
w Krakowie na przedmieściu Podgórze przy ul. Nadwiślańskiej.

Zarządzenie niniejsze, wchodzi w życie z dniem 1-go listopada 1928 r.

Dyrektor Polskiego Monopolu Tytoniowego:
(—) *Dr. Kreutz*

Panom Naczelnikom i Kierownikom Wydziałów Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego i Panu Kierownikowi Kancelarji Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego

w/m

do wiadomości i pouczenia podwładnego personelu.

Dyrektor Polskiego Monopolu Tytoniowego:
(—) *Dr. Kreutz.*

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 25642/28.

Zmiana przepisów Instrukcji Materjałowej i prowadzenie raportów warsztatowych.

Do

Panów Dyrektorów (Kierowników) wszystkich Zakładów i Urzędów Polskiego Monopolu Tytoniowego.

Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego zarządza całkowitą zmianę § 339 Instrukcji Materjałowej, nadającej mu brzmienie następujące:

§ 339.

Wykazy Gospodarcze dla oddziałów grupy C.

Wykazy gospodarcze dla oddziałów grupy C noszą nazwę „Raportów Warsztatowych" i obejmują czasokres kwartalny.

Przy sporządzaniu tych raportów należy mieć na uwadze następujące normy:

1) sporządzanie przedmiotów nowych może nastąpić tylko na podstawie uprzedniego każdorazowego zezwolenia Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego.

2) Przy naprawach należy podać ilość naprawionych przedmiotów, datę nabycia i pozycję księgi inwentarzowej, rodzaj wykonanej naprawy, t. j. dane, które mogą mieć znaczenie dla oceniania wykonanej pracy.

3) Raport obejmuje nietylko zużyte artykuły, lecz także ich wartość pieniężną i wynagrodzenie rzemieślników (robotników). Płace tych ostatnich należy wykazać według dekad na 1-szej stronicy raportu przy podaniu pozycji dziennika kasowego, pod którą wynagrodzenia te zostały zarachowane. Wartość i spis wydanych według rejestru artykułów mają być również uwidocznione na początku raportu.

4) W raporcie warsztatowym mają być uwidocznione tylko przedmioty i roboty wykończone w ciągu czasokresu sprawozdawczego.

5) Sporządzone nowe przedmioty winny być oznaczone pozycjami księgi inwentarzowej, pod któremi do niej zostały zapisane.

6) Roboty i przedmioty zaczęte, lecz niewykończone w ciągu czasokresu sprawozdawczego, mają być uwidocznione w raporcie warsztatowym w formie zestawienia, sporządzonego na podstawie Dziennika Warsztatowego, przyczem zestawienie to zawierać winno następujące dane:

a) nazwę rozpoczętej roboty lub przedmiotu,
b) wartość robocizny,
c) wartość materjałów ekonomicznych.

7) O ile na wykonanie jakiej roboty zarządzone zostało przedłożenie wykazu kosztów, należy daty przedłożenia uwidocznić w raporcie przez powołanie się na liczbę sprawozdania; zatwierdzenie wykazanych kosztów należy uwidocznić przez podanie liczby i daty rozporządzenia Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego.

8) Poszczególne prace winny nosić w raporcie liczby bieżące jako pozycje raportu.

9) Jeżeli nowe przedmioty nie mają charakteru unormowanego typu przedmiotów inwentarzowych, należy je tak opisać, aby można było ocenić wysokość kosztów, wyłożonych na ich sporządzenie.

10) O ile jaka praca zarachowana jest w różnych raportach, należy w każdym raporcie powołać się na wzajemne odnośne pozycje innych raportów. Daty zezwoleń na wykonanie przedmiotów i prac należy w raporcie wymienić.

11) Komulatywne i ogólne podawanie wykonanych robót jest niedozwolone; należy zawsze szczegółowo podawać ilości zużytych artykułów i wysokość wypłaconego wynagrodzenia.

12) Jeżeli oprócz stale zatrudnionych rzemieślników do pewnych prac użyto chwilowo także innych, należy płace tych ostatnich również wykazać.

13) Płace rzemieślników (robotników) za czas dozoru maszyn mogą być łącznie podane jako reszta płacy po odliczeniu części, przypadającej na sporządzenie przedmiotów nowych lub naprawę starych.

14) Wykazane w raportach warsztatowych pozostałości (p. 6) traktować należy jako remanenty wykazowe (nie rejestrowe) do wyliczenia się w następnym kwartale.

15) Raport warsztatowy za następny czasokres otworzyć należy wymienieniem pozostałości z kwartału ubiegłego.

16) Z końcem każdego roku budżetowego pozostałości należy wyspecyfikować, podając następujące dane:

a) nazwę rozpoczętej roboty lub przedmiotu,
b) wartość robocizny robót lub przedmiotów niewykończonych,
c) wartość materjałów ekonomicznych zużytych do robót lub przedmiotów niewykończonych i
d) wartość materjałów ekonomicznych znajdujących się w warsztacie w naturze.

przyczem te ostatnie (p. d) traktowane być winny jako remanenty rejestrowe i przeprowadzone przez rejestr ekonomiczny jako zwrot, robocizna zaś i materjały zużyte (pp. b i c), powinny być wykazane jako pozostałość na rok następny.

17) Na początku każdego roku budżetowego remanenty rejestrowe (p. 16 lit. d) rozchodowane być winny z ekonomji i zapisane do raportu za pierwsze ćwierćrocze.

18) Ocenę przedmiotów oraz robót wykonanych w warsztacie, należy przeprowadzać ściśle według kosztów własnych t. j. wartości wypłaconej robocizny i zużytych materjałów ekonomicznych, oraz tych wydatków na robociznę i artykuły ekonomiczne, które powstały w związku z prowadzeniem warsztatów (p. 13). Żadnych dodatkowych kosztów (opał, światło, popęd maszyn, koszty administracji, świadczenia socjalne, koszty amortyzacji) doliczać nie należy.

19) Raporty sporządza się na druku Nr. V/16 (Wzór Nr. 86).

20) Sporządzanie raportów warsztatowych odbywa się na zasadzie „Dziennika warsztatowego". W dzienniku warsztatowym należy otworzyć dla każdej pracy osobną pozycję i pod nią bieżąco wpisywać: nazwiska pracujących, ilość zużytych przez nich dla każdej pracy dni roboczych, zużytych artykułów ekonomicznych, daty rozpoczęcia i ukończenia pracy. — Dziennik jako podstawa do raportów warsztatowych prowadzony powinien być jaknajdokładniej.

21) Przedmioty nowe, sporządzone w warsztatach, należy zarachować w księdze ruchomości na podstawie „Spisu przedmiotów inwentarzowych sporządzonych w warsztatach" według wzoru Nr. 106.

Rubryki pierwsza i druga tego spisu służą do zarachowania pozycji i numeru (działu) inwentarza. W rubryce „przedmiot" należy podać w krótkości opis sporządzonego przedmiotu. — W rubryce „końcowej" powołać się na raporty, w których wykazano koszty sporządzenia.

Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego zarządza, **aby raporty warsztatowe za okres od dnia 1 kwietnia b. r. do dnia 30 września b. r. sporządzone i przedłożone zostały nie później jak do dnia 25 listopada b. r. następne zaś sporządzać należy kwartalnie i przedkładać w myśl § 15 Instrukcji rachunkowo - kasowej, nie później jak do dnia 20-go następnego miesiąca po upływie kwartału.**

Pozatem Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego zarządza, aby wykazy zmian inwentarzowych **z wyjątkiem spisów zużytych przedmiotów inwentarzowych (ruchomości)** nadsyłane były do Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego również kwartalnie, łącznie z raportami warsztatowemi, wobec czego zmienia w Instrukcji materjałowej § 367 ustępy pierwszy i drugi a mianowicie:

w ustępie pierwszym, skreślić należy zdanie „sporządzanego z końcem roku na druku księgi", — i na miejsce tego wpisać, „sporządzanych w terminach kwartalnych na druku księgi," — zaś
w ustępie drugim skreślić słowa, „ do dni 14-tu po uzyskaniu zezwolenia na odpisanie tych przedmiotów".

Raporty warsztatowe, oraz wykazy zmian inwentarzowych wysyłać należy pod adresem Wydziału VII/5 Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego.

Podając powyższe zarządzenie do wiadomości Panów Dyrektorów i Kierowników, Dyrekcja Polsikego Monopolu Tytoniowego poleca dokładnie pouczyć podwładny personel o celach i zadaniach przy sporządzaniu raportów warsztatowych, oraz ściśle przestrzegać postanowienia o terminach nadsyłania raportów.

Dyrektor Polskiego Monopolu Tytoniowego:
(—) *Dr. Kreutz.*

DYREKCJA POLSKIEGO
MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 39203/II/F/28.

Szerokość cięcia mieszanek na papierosy i tytonie otwarte.

Warszawa, dnia 25 października 1928 r.

Do
wszystkich Panów Dyrektorów (Kierowników) Państwowych Fabryk Wyrobów Tytoniowych.

W związku z zarządzeniem z dnia 25.X.1928 r. l. 36025/II/F/28, którem wprowadzono od 1 listopada r. b. nową procedurę, Dyrekcja P. M. T. zarządza, aby przy krajaniu mieszanki na papierosy i tytonie otwarte przestrzegane były następujące szerokości cięcia:

Pursiczan	0,3 mm.	Złota Pani	0,5 mm.
Hercegowina	0,3 „	Sfinks	0,5 „
Kir	0,4 „	Dames	0,5 „
Ksanti	0,4 „	Pani	0,5 „

Najp. Sułtański	0,4	„	Maden	0,5	„
„ Macedoński	0,4	„	Egipskie	0,5	„
Najp. Turecki	0,4	„	Klub	0,5	„
Przedni Turecki	0,5	„	Silesia	0,5	„
Specjalny fajkowy	1,5	„	Ergo	0,5	„
Średni Turecki	0,5	„	Fervor	0,5	„
Kapitan	1,5	„	Grand-Prix	0,5	„
Kresowy	0,7	„	Ariston	0,5	„
Przedni fajkowy	4	„	Kadi	0,5	„
Machorka przednia	1	„	Prezydent	0,5	„
Machorka zwyczajna	1	„	Płaskie	0,5	„
Zwyczajny fajkowy	6	„	Avanti	0,5	„
Kapral	3	„	Damskie	0,5	„
Nil	0,4	„	Warszawskie	0,5	„
Egipskie specjalne	0,4	„	Sport	0,5	„
Prezydent I. M.	—		Śląski Rarytas	0,5	„
Gabinetowe	0,5	„	Pomorski Rarytas	0,5	„
Marszałkowskie	0,5	„	Caporal	0,5	„
Triumf	0,4	„	Aromatika	0,6	„
			Mazur	0,5	„
			Radio	0,5	„
			Wanda	0,6	„
			Wisła	0,6	„
			Sokoły	0,6	„
			Cow-boy	0,5	„

Zastępca DyrektoraPMT.

(—) *J. Husarski.*

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO

L. 40648/II/F/28.

Zmiana Instrukcji materjałowej w związku ze zmianą schematu surowców.

Warszawa, dnia 5 listopada 1928 r.

Okólnik

Do

Panów Dyrektorów (Kierowników) wszystkich Państwowych Fabryk wyrobów tytoniowych, Państwowych Magazynów surowców tytoniowych, Urzędów Wykupu tytoniu, Państwowych Magazynów wyrobów tytoniowych i Państwowego Zakładu Doświadczalnego Uprawy tytoniu w Piadykach.

W związku ze zmianą schematu surowców (L. 39103/II/F/28 z 25 października 1928 r.) Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego zarządza zmianę poszczególnych postanowień Instrukcji materjałowej jak następuje:

§ 21.

Ustęp 3 b) otrzymuje brzmienie: „nazwę gatunku. Nazwa ta obejmuje pochodzenie gatunku (prowenjencję), klasę, przydział na grupę wyrobów, znak na użycie (P. Z. W. S.)".

Ustęp 3 c) otrzymuje brzmienie: „miejsce zamagazynowania dla orjentacji; miejsce to należy oznaczać numerem magazynu (I, II, III i t. p.) oraz skrótami: S=sutereny, Pr.=parter, I, II, III, IV=piętro P=poddasze, B=baraki, Sz=szopa".

§ 25.

Zdanie I-sze otrzymuje następujące brzmienie: „podczas gdy zadaniem tablic i ksiąg składowych jest ewidencja poszczególnych partji, zadaniem rejestrów jest ewidencja surowców według ich przeznaczenia (zakwalifikowania) na grupy wyrobów bez względu na ilość partji, a innych towarów w/g ich

§ 28.

Druga cześć drugiego zdania ustępu 1-go otrzymuje następujące brzmienie: „Podczas gdy bowiem rejestry obejmowały zmiany w stanie surowców w/g przeznaczenia ich (zakwalifikowania) na grupy wyrobów, a przy innych towarach w/g ich nazw, dziennik główny zajmuje się zmianami w obrębie grup surowców, a przy innych towarach zmianami w/g nazw".

§ 63.

Ustęp 1-szy otrzymuje brzmienie „Surowce dzielą się ze względu na swe pochodzenie na: zagraniczne i krajowe i rozpadają się na gatunki i grupy". Po ustępie 2-gim łącznie z uzup. L. 36775/26 należy dodać: „Grupę surowców tworzą surowce o zbliżonej jakości tego samego gatunku".

Ustęp 5-ty dodatkowy do L. 36775/26 treści: „Od powyższych sortymentów" . . . . . do „surowce cygarowe" należy skreślić, a na jego miejsce wpisać:

„Od powyższych sortymentów handlowych lub użytkowych należy rozróżnić sortymenty fabrykacyjne (produkty z sortowania), uzyskane w toku fabrykacji przy sortowaniu liści jak: produkt zasadniczy, produkt wyborowy, produkt brakowy, odpadkowy, które mają znaczenie gospodarcze bez uwzględnienia w zarachowaniu materjałowem.

Przy ekspertyzie odbiorczej surowce są klasyfikowane z przeznaczeniem na poszczególne grupy wyrobów lub przy niektórych surowcach na sortymenty jakościowe: przedni, średni, lepszy i gorszy, ordynarny, A, B, C, D, i t. d. (Kentucky — krajowy).

§ 64.

W schemacie surowców:

B.) „Surowce do tytoni krajanych i papierosów oraz do tabaki" — należy zmienić I ust. następująco:

Macedońskie: Macedoński A
Macedoński B
Macedoński C
Macedoński D
Macedoński E

Bułgarskie: Bułgarskie A
Bułgarskie B
Bułgarskie C

Smyrneńskie: Smyrneńskie
(grupę Ayasuluk — wykreślić),

Kaukaskie: Kaukaski A
Kaukaski B
Kaukaski C

Jugosłowiańskie: Południowo Serbskie
Dalmatyńsko-Hercegowińskie
Bośniackie
Serbskie
Czarnogórskie
Wojwodińskie.
Włoskie: Włoskie papierosowe
Latakia: Latakia
Virginy: Virginy
Kentucky: Kentucky A
Kentucky B
Kentucky C
Kentucky D
Machorkowe: Machorkowe A
Machorkowe B.
Krajowe: Krajowe A = Sbj.
Krajowe B = Sj.
Krajowe C = S.
Krajowe D = Sg.

(Inne surowce pozostają na razie w schemacie bez zmiany, względnie zostaną ugrupowane w czasie późniejszym).

§ 219.

Po ustępie dodatkowym (7) do L. 36.775/26 należy umieścić nowe zdanie: „Materjały zamówione przez Oddział winny być wymienione w zamówieniu w porządku schematu surowców i ugrupowania w Gł. dzienniku materjałowym oraz tak ugrupowane, by umożliwione było tworzenie sum rejestrowych i dziennikowych".

§ 281.

Ustęp 4 należy uzupełnić przez dodanie następującego zdania: „Ponadto dla celów administracyjnych należy w wypadkach wskazanych poszczególnemi rozporządzeniami umieszczać sumy pomocnicze tudzież inne dane. Dla umożliwienia należytego sporządzenia wykazu winny być materjały, w szczególności zaś surowce ugrupowane w porządku szematu surowców i ugrupowania ich w Gł. dzienniku materjałowym".

Zastępca Dyrektora PMT.
(—) *J. Husarski.*

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO
L. 19625/II/F/28.

Warszawa, dnia 9 listopada 1928 r.

Do

Panów Dyrektorów (Kierowników) **wszystkich** Państwowych Fabryk wyrobów tytoniowych, Państwowych Magazynów surowców i wyrobów tytoniowych w Białymstoku, Grodnie, Wilnie, Warszawie - Nowogrodzka, Państwowego Magazynu wyrobów tytoniowych w Łodzi.

W związku z zarządzeniem z dnia 15.X. 1928 L. 8659/Pr./I/28, w sprawie usamodzielnienia w niektórych fabrykach oddziałów sprzedaży i przemianowania ich na P. M. W. T. wzgl. P. M. S. i W. T., oraz nawiązując do ankiety z dnia 23.V. 28 L. 18508/II/F/28, w sprawie stworzenia rezerwy fabrykacyjnej i zapasów handlowych, Dyrekcja P. M. T. ustala niniejszem sposób tworzenia zapasów fabrykacyjnych i ich wykazywania.

Zapasy fabrykacyjne będą utrzymywane w fabrykach produkujących dane gatunki (marki) wyrobów **zasadniczo** w wysokości odpowiadającej dwutygodniowej produkcji danego gatunku w danej fabryce i to bez względu na to, czy fabryka posiada agendy sprzedaży, czy też ich nie posiada.

Zapas fabrykacyjny służyć będzie jako rezerwa zaopatrzenia placówek sprzedaży oraz na ew. uzupełnienie programu fabrykacyjnego, w razie niemożności dotrzymania go w pewnym miesiącu i będzie stale odnawiany w bieżącej produkcji.

Przez zapas fabrykacyjny należy rozumieć te ilości, które zostały zapakowane i są gotowe do wysyłki, a jakie pozostaną w fabryce z jej własnej produkcji, po uskutecznieniu wszystkich w danym miesiącu przydziałów — nie wyłączając przydziału dla własnego oddziału sprzedaży danej fabryki.

Zapasy fabrykacyjne będą tworzone i ujmowane w spec. ewidencję pod tą nazwą w następujących fabrykach:

1) Białymstoku,
2) Grodnie,
3) Kościanie,
4) Krakowie,
5) Łodzi,
6) Poznaniu - Bukowska,
7) Poznaniu - Łazarz,
8) Warszawie - Ochota,
9) Wilnie,
10) Winnikach,
11) Warszawie - Miasto.

Natomiast w P. F. W. T. w Kowlu, Monasterzyskach, Radomiu, Starogradzie, Bydgoszczy i Wodzisławiu aż do czasu wydzielenia z tych fabryk oddziałów sprzedaży i stworzenia z nich osobnych jednostek administracyjnych, zapasy fabrykacyjne nie będą prowadzone odrębnie, lecz wspólnie z zapasami hadlowemi, jako t. zw. **zapasy ogólne**. Zarządzenie to dotyczy również P. F. W. T. w Krakowie do czasu faktycznego przeniesienia działu sprzedaży, którego usamodzielnienie już zarządzono do objektu na Podgórzu.

Ponieważ PFWT w Białymstoku, Grodnie, Łodzi, Warszawie-Miasto i Wilnie nie posiadają na razie odpowiednich lokali na zamagazynowanie wyrobów, zarządza Dyrekcja P. M. T., że wymienione powyżej fabryki będą w okresie przejściowym t. zn. do czasu wybudowania potrzebnych magazynów przekazywać całą swoją produkcję miejscowemu magazynowi sprzedaży (PFWT w Warszawie-Miasto, MS i WT w Warszawie-Nowogrodzka), które będą w zastępstwie fabryki uskuteczniać wysyłki fabrykatów produkowanych przez daną fabrykę.

Co się tyczy PFWT w Warszawie-Miasto będzie ona oddawała PMS i WT w Warszawie-Nowogrodzka całą swoją produkcję z **wyjątkiem wyrobów specjalnych**, których wysyłkę sama będzie uskuteczniać.

Wykazy przygotowawcze i ew. dodatkowe przydziały przesyłane będą na przyszłość dotyczącym magazynom, dla ich zrealizowania, odpisy tych zarządzeń otrzymywać będą również interesowane fabryki do wiadomości. Odnośnie do wyrobów **specjalnych** produkowanych w PFWT Warszawa-Miasto wykaz przygotowawczy i ew. dodatkowe przydziały kierowane będą wyłącznie do fabryki.

Dążąc do możliwie dokładnej ewidencji zapasów fabrykacyjnych DPMT poleca Panom Dyrektorom (Kierownikom) przedstawiać Dyrekcji PMT najdalej do dnia 15 każdego miesiąca przypuszczalny zapas ogólny względnie fabrykacyjny lub handlowy, jaki z końcem danego miesiąca pozostanie na składzie fabryki względnie magazynu.

Dla orjentacji załącza się wzór takiego wykazu na m. listopad z następującemi wyjaśnieniami:

W rubryce 2. „Faktyczny zapas na 31.X. 1928 r." podać należy **zapas wyrobów produkowanych przez fabrykę** w m. październiku, jaki w dn. 31.X. faktycznie znajdował się na składach fabryki względnie magazynu, przy uwzględnieniu różnych rodzajów opakowań na poszczególnne marki.

W rubryce 3. „Produkcja własna w m. listopadzie" podać należy sumy poszczególnych marek, z uwzględnieniem różnych rodzajów opakowań, jakie zostaną faktycznie wyprodukowane w danym miesiącu, a które zasadniczo powinny być zgodne z ostatecznie ustalonym programem fabrykacyjnym na dany miesiąc.

W rubryce 4. „Razem" podać należy sumę łączną zapasów z poprzedniego miesiąca i produkcji bieżącego.

W rubryce 5. „Przydziały zasadnicze na listopad" wykazać należy ogólne ilości, jakie fabryka względnie magazyn, stosownie do zasadniczego rozdzielnika ma w danym miesiącu wysłać do innych zakładów resp. oddać własnemu oddziałowi sprzedaży.

PFWT w Kowlu, Monasterzyskach, Radomiu, Starogardzie, Bydgoszczy i Wodzisławiu, a przejściowo również w Krakowie, t. j. te fabryki, które posiadają niewydzielane agendy sprzedaży jak również-MS i WT wzgl. MWT w Białymstoku, Grodnie, Łodzi, Wilnie i Warszawie-Nowogrodzka, przy zastosowaniu przydziałów uwzględnić mają, o ile chodzi o własną sprzedaż, nie ilości przydzielone, lecz przypuszczalną sprzedaż w danym miesiącu. Dla ustalenia przypuszczalnej sprzedaży należy wziąć pod uwagę sprzedaż do dnia sporządzenia wykazu i przypuszczalną do końca miesiąca.

Celem wykazu, który wprowadza się nin. zarządzeniem jest wykazanie zapasów jakie w poszczególnych placówkach zostaną z końcem miesiąca sprawozdawczego. Gdyby w zestawieniu przydziałów przyjęto dla danej placówki ilość przydzieloną, która mieści w sobie z reguły pewną rezerwę na wytworzenie zapasu handlowego, to w takim razie wyprowadzony zapas nie odpowiadałby rzeczywistości. Np. PFWT w Radomiu sprzedaje papierosy Wisła przeciętnie po 12.000.000 sztuk miesięcznie. W przydziale na m. listopad przydzielono tej fabryce z własnej produkcji do rozsprzedaży w jej oddziale sprzedaży 16.000.000 sztuk w tem 4.000.000 sztuk ze stworzenia zapasu handlowego. Gdyby fabryka w wykazie zapasów w rub. 5 uwzględniła pewny przydział (16.000.000) to w rub. 8 wykazu 9 (zapas) wyprowadzonoby zapas o 4.000.000 mniejszy niż pozostanie on w jej składach z końcem miesiąca.

W rubryce 6. „Przydziały dodatkowe na listopad" wykazać należy ilości, jakie zlecono fabryce wysłać względnie oddać własnemu oddziałowi sprzedaży specjalnemi zarządzeniami DPMT wydanemi poza zasadniczym rozdzielnikiem.

W rubryce 7. „Razem przydziały" wykazać należy sumę rubryk 5 i 6.

W rubryce 8. „Zapas ogólny na 30 listopada 1928 r." należy wykazać ilości, jakie przypuszczalnie pozostaną w fabryce względnie magazynie w postaci różnicy między sumą rubryki 7 i rubryki 4.

W rubryce 9. Wykazać należy zapas fabrykacyjny.

W rubryce 10 zapas handlowy.

Odnośnie do tych dwóch rubryk wyjaśnia Dyrekcja PMT, że w PFWT,

1) Poznaniu - Bukowska,
2) Poznaniu Łazarz,
3) Warszawie - Ochota,
4) Winnikach,
5) Kościanie,
6) Krakowie (po przeniesieniu sprzedaży na Podgórze),
7) Warszawie - Miasto (o ile chodzi o wyroby specjalne),

zapas ogólny jest zarazem zapasem fabrycznym.

Fabryki te nie posiadają agend sprzedaży — realizują bezpośrednio przydziały dla magazynów, po uskutecznieniu zaś wszystkich w tym miesiącu zarządzonych wysyłek, ilości pozostałe uważać należy za zapas fabrykacyjny.

Co się zaś tyczy fabryk: w Kowlu, Monasterzyskach, Radomiu, Starogardzie, Bydgoszczy i Wodzisławiu, a przejściowe w Krakowie. MS i WT wzgl. MWT w Białymstoku i Grodnie, Łodzi, Warszawie Nowogrodzka i Wilnie zapas ogólny należy rozbić na zapas fabrykacyjny i zapas handlowy.

Zasada, jaką tu kierować się należy, jest: zapas handlowy musi odpowiadać 6-ciotygodniowej **przeciętnej** sprzedaży, nadwyżka stanowi zapas fabrykacyjny.

Wykazy powyższe należy sporządzać z całą ścisłością i dokładnością — gdyż od tego zależy odpowiedni rozdział fabrykatów i odpowiadające potrzebom ustalenie programu fabrykacyjnego.

Przy uwzględnieniu obecnych warunków wykazy powyższe obowiązane są sporządzać Zakłady a) PFWT w Bydgoszczy, Kościanie, Poznaniu-Bukowska, Poznaniu — Łazarz, Warszawie — Ochota, Winnikach, Wodzisławiu, Kowlu, Monasterzyskach, Radomiu, Starogardzie, Krakowie, Warszawie — Miasto, ta ostatnia tylko odnośnie do wyrobów specjalnych, b) MS i WT wzgl. MWT w Białymstoku, Grodnie, Łodzi, Warszawie — Nowogrodzka i Wilnie.

Pierwszy wykaz w/g wspomnianego formularza sporządza wymienione wyżej zakłady na m. listopad, przedkładając go Dyrekcji PMT, do dnia 15.XI.

Na następne miesiące należy go sporządzać w analogiczny sposób z tym rozliczeniem, aby wykaz

wpłynął do Dyrekcji PMT najdalej do dnia 15 każdego miesiąca.

Przy sporządzaniu wykazów należy bezwzględnie przestrzegać ustalonego formatu i kolejności rubryk.

O ile chodzi o MS i WT wzgl. MWT w Białymstoku, Grodnie, Łodzi i Wilnie wykazy powyższe winny być przejrzane przez Dyrektora fabryki ze względu na to, że w myśl zarządzenia Dyrekcji PMT z dnia 15.X 1928 r. L. 8659/Pr/I/28 p. Dyrektorowie (Kierownicy) tych fabryk wykonują zwierzchni nadzór nad nowoutworzonemi magazynami.

Wykazy zapasów należy sporządzać dla wszystkich wyrobów produkowanych przez odnośne fabryki, z tem, że o ile chodzi o cygara to należy wpisywać do rubryk 2 i 3 dane odnoszące się do gotowych wyrobów tytoniowych, t. j. cygar ostatecznie zapakowanych w skrzynię względnie opuszczających dział „Pakowalni B".

Równocześnie ustala się odrębnie postanowienie odnośnie do sporządzonego wykazu przez PFWT w Warszawie — Miasto i przez PMS i WT w Warszawie — Nowogrodzka ze względu na specjalne warunki, w jakich te zakłady się znajdują.

1) PFWT w Warszawie — Miasto sporządza ten wykaz tylko odnośnie do wyrobów specjalnych, przyczem zaznacza się, że po zrealizowaniu wszystkich przydziałów na dany miesiąc, ilość pozostała będzie wyłącznie zapasem fabrykacyjnym.

2) PMS i WT w Warszawie — Nowogrodzka otrzymuje całą produkcję PFWT w Warszawie — Miasto z wyjątkiem wyrobów specjalnych. Magazyn ten sporządza wykaz zapasów przy uwzględnieniu tych tylko gatunków taryfy zwyczajnej, które są produkowane przez fabrykę Warszawa — Miasto.

Dla umożliwienia Magazynowi wypełnienia rubryki 3 wykazu, Dyrekcja PMT będzie mu przesyłała co miesiąc program produkcji fabryki Warszawa—Miasto i ew. jego uzupełnienie.

Ponieważ wspomniany magazyn otrzymuje równocześnie te same gatunki także i z innych fabryk na podstawie przydziałów Dyrekcji PMT, należy przeto celem dokładnej ewidencji zapasów tych gatunków w rubryce 3 „Produkcja własna w miesiącu . . . . . " wykazać obok produkcji PFWT w Warszawie — Miasto również wszystkie przydziały na ten miesiąc, które magazyn otrzymuje dla siebie z innych fabryk.

Np. PMS i WT w Warszawie — Nowogrodzka posiada na 31. X zapas papierosów Ergo a 20 sztuk — 10.000.000 sztuk, którą to sumę wpisze w rubryce 2 wymienionego wykzu.

Program PFWT w Warszawie — Miasto na listopad wynosi 9.000.000 sztuk papierosów Ergo a 20 sztuk, którą to ilość oddaje w całości Fabryka magazynowi. Niezależnie od powyższego rozdzielnik na miesiąc listopad przydziela PMS i WT w Warszawie Nowogrodzka 1.000.000 sztuk papierosów Ergo a 20 sztuk z Warszawy — Ochota. W rubryce 3 zatem wspomnianego wykazu podać należy nie sumę 9.000.000 sztuk Ergo a 20 sztuk lecz 10.000.000 szt.

Dyrekcja PMT przypomina Panu Dyrektorowi (Kierownikowi) fabryki obowiązek wykazywania w miesięcznym „Zestawieniu faktycznej i preliminowanej produkcji", sporządzanym na podstawie rozp. z dnia 25.III. 1928 r. L. 10806/II/F/28, na stronie przedostatniej wykazu ilości wyrobów niewyczerpanych przez magazyny, a przydzielonych im w/g rozdzielnika, względnie nie zażądanych przez magazyny oraz wprowadza obowiązek wykazywania w tym miejscu ilości, które z winy fabryki nie zostały wysłane magazynom, względnie zostały wysłane w terminie późniejszym od wskazanego przez magazyn, wreszcie wysłane w innych rodzajach opakowań niż przydzielone.

W obu tych wypadkach należy wymienić interesowany magazyn, ilość, gatunki i rodzaje opakowań. **Postanowienia tego należy z całą ścisłością przestrzegać.**

PFWT w Bydgoszczy i Kościanie oraz w odniesieniu do produkcji cygar PFWT w Krakowie i Wodzisławiu wykazywać będą ponadto na przedostatniej stronie wymienionego powyżej „Zestawienia produkcji" szczegółowe ilości cygar półopakowanych, z oznaczeniem produkcji, w/g poszczególnych miesięcy.

Ilości te muszą być zgodne w ogólnej sumie ze wskazaną w rubryce 10 „Zestawienia produkcji" sumą cygar półopakowanych.

N. p. PFWT w Bydgoszczy podaje w rub. 10 „Zestawienia produkcji" 250.000 sztuk cygar „Ratuszowe" na przedostatniej stronie suma ta zostaje w następujący sposób:

Nazwa	miesiąc produkcji	Ilość 1/m
	VIII	50
Ratuszowe	IX	100
	X	100
	Razem . .	250

W związku z niniejszem zarządzeniem wprowadza się następujące postanowienia, odnośnie do przedkładania względnie wypełniania przez Zakłady wymienione wyżej wykazów sprzedaży, zapotrzebowania i produkcji do L. 8621/IV/2/28.

1.) PFWT w Kościanie, Krakowie po przeniesieniu działu sprzedaży na Podgórzu, Poznaniu — Bukowska, Poznaniu — Łazarz, Warszawie — Ochota, Winnikach, Białymstoku, Grodnie, Łodzi, Warszawie — Miasto i Wilnie nie przedkładają wcale tych wykazów.

2) PFWT w Bydgoszczy, Kowlu, Monasterzyskach, Radomiu, Starogardzie i Wodzisławiu **odnośnie do wyrobów własnej produkcji:**

a) nie wypełniają w wykazie rubryki 8 (produkcja własna)

b) w rubryce 1 i 7 wpisuje zapas ogólny z podziałem na handlowy i fabrykacyjny w/g zasad wyżej ustalonych,

3) MS i WT wzgl. PMWT w Białymstoku, Grodnie, Łodzi, Warszawie — Nowogrodzka i Wilnie — **odnośnie do produktów przejmowanych w całości z miejscowych fabryk względnie wyrobów produkowanych przez PFWT w Warszawie — Miasto**, przy wypełnianiu wykazu sprzedaży postępują, jak fabryki wymienione pod 2).

1 załącznik.

Zastępca Dyrektora PMT
(—) *J. Husarski.*

Wzór do L. 19625/II/F/28.

WYKAZ

zapasów (fabrykacyjnych i handlowych) z końcem miesiąca listopada 1928 r. stosownie do rozporządzenia D. P. M. T. z dnia .... XI.1928 r.

Nazwa wyrobu	Faktyczny zapas na 31.X.1928	Produkcja własna w miesiącu listopadzie	RAZEM	Przydziały na listopad zasadnicze	Przydziały na listopad dodatkowe	RAZEM przydziały	Zapas na 30.XI.1928 Ogólny	Zapas na 30.XI.1928 w tem fabrykac.	Zapas na 30.XI.1928 w tem handlowy
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sfinks a 20 szt.									
„ „ 10 „									
Ergo a 20 „									
„ „ 10 „									
Njp. Turecki a 50 g.									
„ „ „ 25 g.									

DYREKCJA POLSKIEGO
MONOPOLU TYTONIOWEGO.

L. 38187/II/F/28.

Gniecenie żył.

Warszawa, dnia 14 listopada 1928 r.

Okólnik

Do

Panów Dyrektorów (Kierowników) wszystkich Państwowych Fabryk wyrobów tytoniowych.

Przeprowadzone w jednej z Państwowych Fabryk wyrobów tytoniowych próby używania żył niemoczonych przy gnieceniu dały zupełnie zadawalniające wyniki.

Ponieważ używanie tego rodzaju żył t. j. gniecionych bez moczenia jest korzystniejsze niż moczonych, zwłaszcza dla wyrobów nie podlegających prażeniu, Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego zarządza wprowadzenie tego sposobu używania żył.

Dla wykonania tego Dyrekcja PMT wyjaśnia, że żyły poddane zgnieceniu bez uprzedniego ich krajania i bez moczenia w trakcie gniecenia miesza się w stosunku proceduralnym w skrzynkach względnie hordach z materjałem liściowym i łącznie z tym ostatnim oddaje się do krajania.

Fabryki, które nie posiadają gnieciarek, posługiwać się będą aż do otrzymania gnieciarek, metodą dotychczasową.

Po otrzymaniu gnieciarek, stosowanie gniecenia na sucho będzie miało miejsce również i w odniesieniu do tytoni fajkowych w skład których wchodzą żyły.

Zastępca Dyrektora PMT.
(—) *J. Husarski.*

DYREKCJA POLSKIEGO
MONOPOLU TYTONIOWEGO.

L:1274/Pr./I/28.

Warszawa, dn. 26 listopada 1298 r.

Do

Panów Kierowników Państwowych Magazynów Wyrobów Tytoniowych i Państwowych Magazynów Surowców i wyrobów Tytoniowych.

W czasie kontroli Państwowych Magazynów Wyrobów Tytoniowych stwierdzono w niektórych wypadkach, że kierownik magazynu wraz z zastępcą, przeprowadzając lustrację hurtowni tytoniowych, znajdowali się poza siedzibą służbową, a czynności magazynowe pozastawiali jednemu młodszemu urzędnikowi.

Celem uniknięcia na przyszłość podobnych nieprawidłowości, mogących przyczynić straty Skarbowi Państwa z powodu niewyrobienia i braku doświadczenia młodszych urzędników a nadto wobec konieczności podziału pracy w magazynie między co najmniej dwóch urzędników, z których jeden winien przyjmować zamówienia i obliczać należności przypadające przy uwzględnianiu spłaty terminowej kredytowanych kwot, a drugi czynności te sprawdzać, przyczem do jednego z nich należy przypilnować właściwego wydania zakupionych wyrobów tytoniowych. Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego poleca ściśle przestrzegać, by w magazynie wyrobów tyt. stale pozostawał kierownik magazynu lub jego zastępca oraz co najmniej jeden młodszy urzędnik, odpowiedzialni za tok pracy magazynu.

Zastępca Dyrektora PMT.
(—) *J. Husarski.*

DYREKCJA POLSKIEGO
MONOPOLU TYTONIOWEGO.

L. 11200/Pr/I/28.

Warszawa, dn. 29 listopada 1928 r.

Do

Panów Dyrektorów (Kierowników) wszystkich Zakładów Polskiego Monopolu Tytoniowego.

Wobec tego, iż zdarzają się fakty wydawania przez Panów Dyrektorów (Kierowników) nowoprzyjmowanym pracownikom bezpłatnych deputatów tytoniowych bez upoważnienia Dyrekcji, zwraca się uwagę PP. Dyrektorów (Kierowników) na § 182 Instrukcji Materjałowej, w myśl którego prawo do poboru bezpłatnego deputatu tytoniowego dla grupy I i II oraz płatnego dla grupy I. (vide § 178 i 179 Instrukcji Mat.) przyznaje wyłącznie Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego, natomiast do kompetencji PP. Dyrektorów (Kierowników) należy jedynie wystąpienie tu z odnośnym wnioskiem.

W końcu nadmienia się, iż na karcie likwidacyjnej uprawnionego do poboru bezpłatnego deputatu wnna być zawsze podana liczba odnośnego rozporządzenia Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego (§ 187 Instrukcji Materjałowej).

Zastępca Dyrektora PMT.
(—) *J. Husarski.*

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO.

L. 42469/II/F/28.

Uzupełnienie zestawienia adresów urzędów i zakładów Polskiego Monopolu Tytoniowego.

Warszawa, dnia 6 grudnia 1928 r.

Do

Pana Dyrektora (Kierownika) wszystkich Państwowych Fabryk Wyrobów Tytoniowych, wszystkich Państwowych Magazynów wyrobów tytoniowych, wszystkich Państwowych Magazynów surowców i wyrobów tytoniowych, wszystkich Urzędów Wykupu Tytoniu, Urzędów Wykupu Tytoniu i Państw. Mag. wyr. tyt. w Grudziądzu i Jagielnicy.

Dyrekcja PolskiegoMonopolu Tytoniowego przesyła w załączeniu adresy nowokreowanych względnie wydzierżawionych objektów magazynowych do wiadomości.

Zwraca się uwagę, że do Państw. Mag. wyr. tyt. w Toruniu należy zasadniczo kierować surowiec i wyroby na adres Toruń-Mokre, bocznica własna; na dawny zaś adres Toruń-Przedmieście dla drobnicy wzgl. Toruń-Nadbrzezie dla posyłek całowagonowych, należy wysyłać transporty tylko na specjalne polecenie. W tym ostatnim wypadku należy kierować korespondencję (faktury) na ul. Żółkiewskiego 11, mimo, że transport zostanie zamagazynowany przy ul. Kopernika 1, tj. w dawnym budynku magazynowym.

Wobec podanej tu zmiany adresu należy skreślić poz. 37 załącznika L. 7357/26 z dnia 27. III 1926.

Odnośnie transportów kierowanych do PMWT we Lwowie zaznacza się, że wszelką korespondencję należy stale kierować pod adresem Państw. Mag. wyr. tyt. Lwów — Plac Cłowy 1.

Zwraca się uwagę, że magazyny przy bocznicy „Targi Wschodnie" i „Powszechne Domy składowe", nie przyjmują drobnicy, wobec tego posyłki te winny być kierowane pod adresem PMWT Lwów, Plac Cłowy 1, stacja przeznaczenia „Lwów".

Zaznacza się dalej, że dla łatwiejszej orjentacji magazyny we Lwowie będą nosiły dla odróżnienia w korespondencji następujące skróty: Targi, Götz, Domy składowe, Kisielki, do których będzie skierowywany wyłącznie surowiec.

Wyroby tytoniowe winny być kierowane jak dotąd pod adresem Państw. Mag. wyr. tyt. we Lwowie, Plac Cłowy 1, stacja przeznaczenia Lwów.

1 zał.

Zastępca Dyrektora PMT.
(—) *J. Husarski.*

Zał. do L. 42469/II/F/28.

Nr.	Nazwa Urzędu	Miejscowość, ulica, Nr. domu	Nr. Nr. telefonu	Adresy dla przesyłek pocztowych i kolejowych — drobnicowych i całowagonowych: Nazwa Urzędu	Miejscowość, ulica, Nr. domu	Stacja przeznaczenia	Całowagonowych: Miejsce dostarczenia (bocznica)	UWAGA
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	PMST	Kutno		PMST	Kutno	Kutno	Kutno bocznica własna	
2	PMWT	Lwów Plac Cłowy 1	25—20	Zarząd Targów Wschod	Lwów Plac Targów Wschodnich	Persenkówka	Persenkówka bocznica Targów Wschodnich tylko na specjalne zlecenie	„Targi" tylko dla posyłek całowagonowych; korespondencje należy kierować do PMWT Lwów, Plac Cłowy
3	PMWT	detto	detto	PMWT	Lwów Plac Cłowy	Lwów Podzamcze		„Götz" tylko na specjalne zlecenie
4	PMWT	detto	detto	Powszechne Domy składowe	detto	Lwów	Lwów bocznica domów składowych	„Domy składowe" tylko na specjalne zlecenie i wyłącznie posyłki całowagonowe
5	PMWT	detto	detto	PMWT	Lwów Plac Cłowy 1	Lwów Podzamcze		Kisielki tylko na specjalne zlecenie
6	PFWT	Radom N. Świat Nr. 5	196	PFWT	Radom N.-Świat Nr. 5	Radom	Radom bocznica S-ki Rolnej	tylko na specjalne zlecenie
7	PMWT	Toruń Żółkiewskiego Nr. 11	4—57	PMWT	Toruń Żółkiewskiego Nr. 11	Toruń-Mokre	Toruń-Mokre bocznica własna	
8	PMWT	Toruń Kopernika 1	9—13	PMWT	detto	Toruń Przedmieście	Toruń-Nadbrzezie	tylko na specjalne zlecenie

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO.

L. 45726/II/F/28.

Krajanie tytoni.

Warszawa, dnia 8 grudnia 1928 r.

Okólnik.

Do Panów Dyrektorów (Kierowników) wszystkich Państwowych Fabryk wyrobów tytoniowych.

Przy sposobności kontroli i lustracji Państwowych Fabryk wyrobów tytoniowych Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego za pośrednictwem swych delegatów stwierdziła, że Fabryki nie poświęcają należytej uwagi krajaniu surowców tytoniowych, wskutek czego zażalenia konsumentów na jakość i wygląd tytoni krajanych są częste.

W szczególności usterki delegatów dotyczą sposobu układania krajanek w korytach krajarek oraz roztrząsania skrajanego materjału.

Jakkolwiek powyższe czynności stanowią przedmiot podstawowych wiadomości personelu fabrykacyjnego i jako takie nie powinny być nawet poruszane, to jednak Dyrekcja PMT zmuszona jest przypomnieć kardynalne zasady krajania surowców na mieszanki.

Przy krajaniu należy mieć przedewszystkiem na uwadze, jakie tytonie mają wyjść z krajarek: równolegle krajane, czy tytonie mierzwione, do których zalicza się również i mieszanki papierosowe. Stosownie do tych celów muszą być krajanki inaczej układane w korycie.

W pierwszym wypadku liście krajanek muszą być układane tak, by żyły liści padały **prostopadle** do osi koryta, **równolegle** zaś do gardła krajarki, zatem tak, by liść był cięty równolegle do jego żyły głównej. W drugim wypadku, tak, by żyły biegły w korycie **równolegle** do jego osi, **prostopadle** zaś do gardła, czyli, by nóż przecinał liście poprzecznie.

Taki układ jest konieczny, ponieważ przy tytoniach równolegle krajanych (obecnie tylko „Pursiczan i Hercegowina") chodzi o uzyskanie długich włókien tytoniowych, przyczem liście z uwagi na specjalny charakter tych tytoni, są delikatne i posiadają delikatne żyły, przez co żyła, rozcięta podłużnie, nie uwidacznia się zbytnio.

Przy tytoniach mierzwionych, do których używane są surowce stosunkowo mniej delikatne i o grubszej nerwaturze, przecięcie żyły podłużne, powoduje obecność widocznych materjałów twardych. Dla uniknięcia właśnie tego, konieczne jest przecinanie żył poprzecznie.

Drugą ważną sprawą przy krajaniu tytoni pozostającą w związku z układaniem liści w korycie jest właściwe układanie warstw krajanek w korycie, na co personel fabrykacyjny nie zwraca dostatecznej uwagi.

Stwierdzono, że krajacze układając nawet liście w korycie w sposób właściwy, nabierają liście ze skrzyń, o ile te są w użyciu, warstwami poziomemi zamiast **pionowemi**.

Ponieważ przy układaniu liści do skrzyń w warstwach poziomych, znajduje się materjał jednogatunkowy, przeto nabieranie liści ze skrzyń do koryta krajarek ma ten wadliwy skutek, że w mieszance występują partje krajanego materjału tytoniowego o jednogatunkowym składzie, zwłaszcza jeśli roztrząsanie po skrajaniu nie było dokładnie uskutecznione. Tego rodzaju postępowanie mija się zupełnie z celem procedurowania, a w efekcie daje zażalenia konsumentów na niejednolitą jakość wyrobów.

Dla uniknięcia tego konieczne jest nabieranie tytoniu ze skrzyń warstwami **pionowemi**, takież układanie ich w korycie krajarki przy zachowaniu przepisanego położenia liści w stosunku do osi koryta.

Sprawie roztrząsania tytoniu krajanego nie poświęcają fabryki również należytej uwagi, a czasem nawet celowo stosują zabiegi, niezgodne z zadaniem roztrząsania. Roztrząsanie stosuje się rzecz oczywista, wyłącznie do tytoni mierzwionych.

Ma ono na celu dokładne zmieszanie materjału dla wypełnienia zadania procedurowania, wyrównania i ujednostajnienia koloru mieszanki (przez wymieszanie dokładne włókien o różnych kolorach), wreszcie rozbicie warstw mieszanek, spadających z pod noża. Ubocznie ma mieszanie na celu oddzielenie pyłu tytoniowego od włóknistego materjału, do czego służą perforowane stoły odbiorcze przy krajarkach.

Nienależyte przeto roztrząsanie powoduje niejednolitość (zwłaszcza w wypadku niewłaściwego układania krajanek warstwami), niejednolitość koloru, wreszcie obecność nieroztrzęsionych warstw mieszanek, dających pozór „kroju słonińcowego" — zatem usterki zarówno jakościowe, jak i optyczne. Dyrekcja PMT zawiadamia, że dążeniem jej jest zmechanizować czynności mieszania krajanek i mieszanek przez transportery, chłodziarki, sita i t. p. urządzenia mechaniczne, które ułatwią w wysokim stopniu zadanie fabryki; zanim to jednak nastąpi dokonywanie ręczne tych czynności musi być jaknajdokładniejsze i należycie dopilnowane. Wbrew temu zadaniu roztrząsania niektóre fabryki, dążąc w fałszywej ambicji do nadania swym wyrobom jaknajpiękniejszego wyglądu zewnętrznego, uskuteczniają ręczne roztrząsanie niedokładnie, ograniczając je jedynie do usunięcia miału, natomiast pozostawiają warstwy z pod noża nieroztrzęsione. Daje to mieszance pozory tytoniu krajanego równolegle — co powoduje niepożądaną konkurencję między wyrobami poszczególnych fabryk, przy istnieniu równoczesnem wszystkich usterek, wynikających z nieprzestrzegania należytego roztrząsania.

Udzielając powyższych wskazówek i wyjaśnień Dyrekcja PMT poleca Panom Dyrektorom dokładne pouczenie personelu fabrykacyjnego w celu usunięcia istniejących usterek.

Zastępca Dyrektora P. M. T.

(—) *J. Huzarski.*

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO.

L. 46672/VII/28.

W sprawie interpretacji art. 136 ustawy o opłatach stemplowych.

Warszawa, dn. 11 grudnia 1928 r.

Odpis.

Do

Panów Dyrektorów (Kierowników) wszystkich Zakładów i Urzędów Polskiego Monopolu Tytoniowego.

Wobec różnorodnego interpretowania przez Zakłady i Urzędy Polskiego Monopolu Tytoniowego art. 136 Ustawy o opłatach stemplowych wyjaśnia, się, że stosownie do wyżej wymienionego art. wszelkie pokwitowania z odbioru należności podlegają opłacie stemplowej w wysokości 20 groszy bez względu na sumę.

Potwierdzenia zatem z odbioru należności wypłaconych naczelnikom względnie urzędnikom pocztowym na sprawdzenie wpłat hurtowników do P. K. O. oraz sołtysom za udział w pomiarach plantacyj tytoniowych podlegają również tejże opłacie.

Dyrektor Polskiego Mon. Tyt.:

(—) *Kreutz.*

DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO.

L. 36892/IV/I/28.

W sprawie udogodnień przy dokonywaniu poboru wyrobów tytoniowych przez detalistów.

Warszawa, dn. 11 grudnia 1928 r.

Do

Izby Skarbowej, Wydział IV w Łodzi.

Zwracając załączniki sprawozdania z dnia 4.X 1928 r. L. 11510/IV/28 Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego oznajmia, że dla udogodnienia poboru wyrobów tytoniowych detalistom, mającym swe przedsiębiorstwa położone poza siedzibą rejonowej hurtowni tytoniowej, mogą zainteresowani detaliści lub hurtownicy w porozumieniu z zainteresowanymi detalistami, zorganizować dostarczanie im towaru w ten sposób, iż towar zamówiony przez detalistów z jednej lub kilku miejscowości (w rejonie hurtowni lecz poza jej siedzibą) będzie mógł pobierać z hurtowni jeden z detalistów za okazaniem książek poborowych i zamówień zainteresowanych detalistów. Oczywiście, że hurtownia będzie również zobowiązana wydać towar jednemu ze swych detalistów, który w ten sposób w imieniu innych detalistów z rejonu hurtowni zgłosi się po towar.

W wypadku takiego zbiorowego poboru jest rzeczą konieczną, by zainteresowani detaliści sporządzali pisemne zamówienia (zaopatrzone datą i podpisem) i wręczali je wraz z książką poborową detaliście pośredniczącemu w poborze, a ten po pobraniu towaru dokonuje potem jego rozdziału stosownie do otrzymanych zamówień, zwraca książki poborowe z wpisanym przez hurtownię poborem i doręcza wydane przez nią zestawienia sort tytoniowych.

Taki zbiorowy pobór wyrobów tytoniowych może być też dokonywany bez osobistego jawienia się w hurtowni jednego z detalistów, a tylko pod jego adresem może hurtownia przesyłać koleją lub pocztą zamówiony przedtem towar, dołączając do przesyłki dla każdego z zamawiających detalistów zestawienia sort tytoniowych. Odbiorca przesyłki dokonuje rozdziału wyrobów tytoniowych na podstawie tych zestawień, a poszczególni detaliści są wtedy zobowiązani takie pobory sami zanotować w książce poborowej.

Wobec powyższego Dyrekcja Polskiego Monopolu Tytoniowego upoważnia Izbę do umorzenia dołączonych do sprawozdania, na wstępie powołanego spraw karnych przeciw hurtwnikom Janowi Janzowi i Hannie Strasburgerowej, gdyż w wypadkach tych nie stwierdzono złej woli hurtowników, lecz raczej chęć ułatwiania poboru dotyczącym detalistom, co leży w interesie Monopolu.

Sprawa karna o ukrycie przez Janza wyrobów tytoniowych przed dodatkowem opodatkowaniem została pismem z dnia 28.XI 1927 r. L. 35482/IV/a/27 przesłana Ministerstwu Skarbu na żądanie z dnia 7.XI. 1927 r. L. D. I. 2480/6/27.

Zastępca Dyrektora Pol. Mon. Tyt.:

(—) *J. Husarski.*

Wszystkim pozostałym Izbom Skarbowym i Śląskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu (Wydział Skarbowy) w Katowicach

udziela się do wiadomości

Zastępca Dyrektora Pol. Mon. Tyt.:

(—) *J. Husarski.*

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

SPRAWOZDANIE

Zastępcy Dyrektora Polskiego Monopolu Tytoniowego, inż. Kazimierza Chwaliboga, delegowanego wraz z inż. agron. Bachmanem i inż. Grzywo-Dąbrowską we wrześniu 1928 r. do Z. S. R. R.

Państwowy Instytut tytonioznawstwa w Kasnodarze.

W r. 1909 właściciel fabryki tytoniowej „Dukat" w Moskwie, karaim Pigit, który na produkcji papierosów „Duchesse" zdobył miljonowy majątek, zwrócił się do Ministerstwa Rolnictwa z wnioskiem zorganizowania tytoniowego zakładu doświadczalnego, ofarowując jednocześnie na ten cel 25.000 rs.

Dokonywując zakupów dużych ilości tytoniu, przeważnie na Kubaniu, Pigit spotykał się stale z nieracjonalną uprawą, która spoczywała w ręku plantatorów praktyków, stosujących nader niską technikę. Taki stan rzeczy powodował rok rocznie pogarszanie się jakości tytoniu z równoczesnem zmniejszeniem się plonu z jednostki przestrzeni. Obok złej uprawy fermentacja tytoniu także pozostawiała dużo do życzenia: sprzedawano fabrykom tytoń spleśniały i nawet ogólnie mniemano, że to pleśnienie świadczy o dobrej fermentacji.

Przyszły zakład miał na celu podnieść uprawę tytoniu i ulepszyć fermentację, a tem samem przyjść z pomocą plantatorom i fabrykantom. Wniosek Pigita był przychylnie rozpatrzony w Min. Rolnictwa, gdzie wkrótce ustalono plan organizacyjny i gospodarczy przyszłej placówki. Według tego planu zakład miał składać się z laboratorjum naukowego i plantacji wzorowej. Na siedzibę dla laboratorjum wybrano miasto Krasnodar (b. Ekaterynodar), jako punkt centralny największego kubańskiego rejonu uprawy tytoniu, a plantacja wzorowa o przestrzeni 100 ha była zorganizowana we wsi Goriaczyj Klucz, pow. majkopskiego, jako typowej dla kubańskiego rejonu pod względem glebowym.

Budowę laboratorjum naukowego rozpoczęto w r. 1913, a w r. 1914 budynki były zupełnie wykończone. Zaangażowano następujący personel naukowy: rolnika-doświadczalnika, Otryganjewa, chemika Witynia, botanika Simanowskiego i bakterjologa Kolenewa. Wszystko to byli ludzie, którzy wykazali się już pracami w dziedzinie swego fachu, a ponieważ nie mieli jeszcze do czynienia z tytoniem, przeto wysłano ich na specjalne studja zagranicę.

W pierwszych latach swego istnienia laboratorjum tytonioznawcze miało na celu zbadanie podstawowych czynników uprawy tytoniu: glebowych i klimatycznych. Jednocześnie zebrano materjał ekonomiczno-statystyczny.

Z prac pierwszego okresu działalności zakładu można wymienić następujące: „Poczwy rajona tabacznych plantacij Kubanskoj Obłasti i na Czernomorskom Pobereżji" — Witynia; „Kratkije swiedienja po klimatu w Kubanskoj Obłasti" i „Tabakowodstwo w Kubanskom Kraje" — Otryganjewa. Prace te posłużyły, jako podstawa dla doświadczeń nawozowych w rejonach tytoniowych.

W latach następnych prace idą w dwóch kierunkach: 1) badania z dziedziny tytonioznawstwa pod względem natury tak rośliny tytoniowej i surowca, jak i procesów pierwotnej obróbki — fermentacji, 2) badania w kierunku praktyczno-rolniczym — wyprowadzenia nowych odmian tytoniu, badania odrębnych zabiegów techniki uprawy tytoni i opracowania sposobów ochrony rośliny tytoniowej (walka ze szkodnikami i chorobami). Powyższe prace były wykonane w następujących wydziałach: 1) rolniczym, 2) botanicznym razem z hodowlanym, 3) fermentacyjnym i 4) chemicznym. Już po kilku latach pracy zakład mógł się podzielić nagromadzonym materjałem naukowym z szerszym ogółem rolników. W myśl tego w r. 1925 powstał jeszcze wydział 5. propagandy uprawy tytoniu, zadaniem którego było pouczać plantatorów, wprowadzać u nich ulepszone odmiany tytoniu i stworzyć kadry specjalistów agronomów dla prac w rejonach.

W chwili obecnej w skład wspomnianego zakładu, który otrzymał nazwę „Państwowego Instytutu tytonioznawstwa" wchodzą:

1) Krasnodarski Instytut z laboratorjami chemicznem i fermentacyjnem, z gabinetami selekcji, botaniki i rolnictwa, z halą wegetacyjną, stacją metereologiczną, suszarniami i małym składem fermentacyjnym,

2) stacja nasienna i hodowlana w rejonie Goriaczawo Klucza — stacja Pigita,

3) stacja hodowlana i pole doświadczalne Wiesiołaja, w rejonie Soczi,

4) pole doświadczalne w rejonie stanicy Abin-

5) szereg pól pokazowych w rejonie Kubania, okręgu Czarnomorskiego, Majkopa i t. d.,

6) większa filja na Krymie w okolicach Jałty, która ma w przyszłości otworzyć wszystkie wydziały na wzór Instytutu.

Obecnie Dyrektorem Instytutu jest prof. Szmuk, który zarazem jest kierownikiem wydziału chemicznego, zastępcą dyrektora w sprawach administracyjnych i gospodarczych jest komunista Bruk, który równocześnie obejmuje kierownictwo wydziału propagandy, kierownikiem wydziału rolniczego jest prof. Otryganjew, wydział fermentacyjny prowadzi prof. Smirnow i kierownikiem wydziału hodowli jest prof. Pałamarczuk. Przez cały czas swego istnienia Instytut ogłosił przeszło 80 prac o charakterze naukowym i praktycznym.

Administracyjnie po przewrocie bolszewickim Instytut podlega Wyższej Radzie Gospodarstwa Ludowego (Min. Przemysłu), finansowany jest przez przemysł tytoniowy (roczny budżet 400.000 rb.) i egzystuje obecnie na podstawie statutu z r. 1925.

Według tego statutu Instytut ma na celu:

a) przeprowadzać wszechstronne badania naukowe i praktyczne w dziedzinie uprawy, selekcji, hodowli nasion i technicznej obróbki tytoni we wszystkich rejonach uprawy Z. S. R. R., a również przeprowadzać badania w dziedzinie fabrykacji,

b) zaznajamiać najszersze sfery przemysłu tytoniowego ze zdobyczami naukowemi oraz współdziałać w wyszkoleniu wykwalifikowanych pracowników.

Cele te osiąga Instytu zapomocą:

1) laboratoryjnych badań surowca tyt. w różnych stadjach jego otrzymania,

2) wszechstronnego badania półfabrykatów,

3) technicznych konsultacyj przedsiębiorstw rolniczych i fabrycznych,

4) wydawania i ogłaszania prac naukowych, artykułów i broszur,

5) urządzania perjodycznych konferencyj, zjazdów i narad,

6) organizowania perjodycznych kursów, sprawozdań, wykładów dla wyszkolenia specjalistów w dziedzinie uprawy tyt. i fabrykacji tytoni i

7) organizowania konkursów i wydawania premij za najlepsze badania.

Bezpośredni zarząd Instytutu w dziedzinie prac naukowych spoczywa w ręku Kolegjum, które składa się z Dyrektora, mianowanego przez Wyższą Radę Gospodarstwa Ludowego (Min. Przemysłu), jego zastępcy i kierowników wszystkich wydziałów. Kolegjum to jest odpowiedzialne za ogólny kierunek prac naukowo-technicznych Instytutu, natomiast sprawa administracyjnemi i gospodarczemi zarządza bezpośrednio Dyrektor i za bieg tych spraw jest odpowiedzialny osobiście.

Wydział Rolniczy.

Wydział ten dzieli się: na właściwy wydział rolniczy oraz sekcję entomologji. Personel wydziału składa się z kierownika, asystenta, laboranta i dwóch analityków - chemików, w sekcji zaś entomologji ze specjalisty, oraz dwóch laborantów*). Prócz tych 8 pracowników, zajętych w centrali, pracuje jeszcze sześciu specjalistów na stacjach rejonowych: Stanica Abinskaja, Majkop, Goriaczyj Klucz, Soczi i Autka.

Geneza zagadnień, jakie Wydział uprawy musiał rozstrzygnąć, sięga w dalszą przeszłość terenu tytoniowego Kubania. Około 1870 roku poczęto na Kubaniu karczować przestarzałe bory — a wślad za karczunkiem szła uprawa tytoniu na lżjeszych glebach leśnych. Po kilkudziesięciu latach zabrakło świeżych terenów pod uprawę tytoniu — zaś gleba wzięta pod plantacje tytoniowe stawała się po paru latach skutkiem nienawożenia jej i jednostronnej eksploatacji nierentowną.

W tym to czasie w żadnym z krajów produkujących tytonie orjentalne nie były jeszcze poczynione doświadczenia ze sztucznem nawożeniem plantacyj tytoniowych. Zbioru tytoniu na Kubaniu spadły o 50%, również pogorszyła się jakość surowca, a plantacje niszczyły szkodniki.

W takim to krytycznym momencie rozpoczął swe prace Wydział uprawy w Krasnodarze. Jeszcze przed zorganizowaniem Instytutu Doświadczalnego zbadał prof. Otriganjew rosyjskie tereny tytoniowe i zebrał statystyczne daty o ekonomiczno-gospodarczych i przyrodniczych warunkach uprawy tytoni papierosowych. Wyniki tych badań dały podstawę do opracowania programu pracy na najbliższą przyszłość.

Pierwszym i centralnym problematem było zbadanie potrzeb nawozowych rejonów tytoniowych przy szczególnem uwzględnieniu miejscowego płodozmianu. Roboty te rozpoczęto już w 1911 roku i następnie wprowadzono na całej sieci poletek doświadczalnych u plantatorów prywatnych oraz we własnych filjach rejonowych. Wkrótce się okazało, że racjonalnie zastosowane sztuczne nawozy podnoszą plon do 80%, polepszając też jakość surowca.

Jednocześnie z badaniami w polu Wydział prowadził doświadczenia wazonowe, w celu ustalenia wpływu poszczególnych składników pokarmowych tak na wysokość plonu jak i jakość materjału. Doświadczenia te m. in. wykazały, że **azotowe nawożenia** winny być stosowane z wielką ostrożnością, ponieważ nadmiar azotowego odżywiania wywołuje raptowne obniżenie jakości tytoniu. Regulując odżywianie rośliny tyt. azotem, można osiągnąć pewne rezultaty pod względem otrzymania wielkości plonu, a głównie jakości.

Gdy brak azotu i kwasu fosforowego w glebie był powodem zmniejszenia plonu niżej normalnego i tem większego, im poważniejszy był ten brak — w stosunku do potasu sprawa przedstawia się zupełnie inaczej. Tytoniowa roślina zadawalnia się nader małą ilością potasu, zachowując prawie normalne rozwinięcie (normalny plon) przy bardzo niskim procencie potasu w liściach. Przy zwiększeniu potasowego odżywienia, roślina prawie zupełnie nie zwiększała plonu, natomiast procentowa zawartość w liściach wzrastała. Ilość potasu przy nawożeniu nie wpływała na zawartość ogólnego azotu w liściach tytoniowych.

Co do, kwasu fosforowego, to wahania zawartości jego w liściach tyt. są b. nieznaczne (w przeciwieństwie do azotu, potasu i wapna) w tytoniach papierosowych, nawet o ile wyrastały one w najróżniejszych warunkach przyrodzonych. Zawartość innych ważniejszych składników, wpływających na jakość produktów, jak węglowodany, nikotyna, azot też b. mało się zmienia w zależności od dodania kwasu fosforowego w większej lub mniejszej ilości. Jako regułę można przyjąć, że dodanie do glebу kwasu fosforowego, o ile ona tegoż potrzebuje, znacznie zwiększa plon tytoniu, nie zmieniając prawie jego zawartości w liściach, a również wzajemnego stosunku innych główniejszych składników. Wskutek tego stosunek rośliny tyt. do kwasu fosforowego jest zupełnie inny niż do azotu i potasu.

Po zbadaniu w pierwszych latach kwestji nawozowych w zależności od różnych miejscowości gleb, przystąpił Wydział do rozwiązania innych technicznych zagadnień. Tu wysunęła się na pierwszy plan

*) W Rosji wszyscy laboranci są z wyższem wykształceniem fachowem.

sprawa gęstości sadzenia. Rezultaty prac podjętych w tym kierunku można sformułować następująco:

1) na urodzajniejszych ziemiach gęstsze sadzenie daje zbiór do 40% wyższy, niż przy zwykłem przyjętem na Kubaniu sadzeniu,

2) na uboższych ziemiach rzadsze i gęstsze wysadzenie daje w przybliżeniu jednakowy zbiór,

3) liście tytoniowe pozostają przy gęstszem wysadzeniu cieńsze,

4) przez obniżenie się procentu nikotyny przy równoczesnem podwyższeniu się zawartości węglowodanów u roślin gęściej sadzonych, podnosi się jakość surowca.

Sekcja entomologji zajmowała się biologją wciórnistka (trips tabaci) i opracowała na podstawie wyników swoich badań szereg zabiegów dla ochrony roślin tyt. od tego szkodnika. Oprócz tego opracowanego szeregu praktycznych sposobów walki z turkuciem podjadkiem (gryllotalpa vulgaris) i rolnicą zbożówką (agrotis segetum schiff). Obecnie sekcja zajmuje się studjowaniem mola tyt., przynoszącego szkody surowcom w składach tytoniowych.

Wydział selekcji.

Wydział ten dzieli się na cztery pomocnicze sekcje: 1) selekcji ściślejszej, 2) genetyki, 3) cytologji i 4) fitopatologji. Do tej pory nie obsadzono jeszcze sekcji genetyki i fitopatologji.

Wydziałem i poddziałem ściślejszej selekcji kieruje prof. Pałamarczuk, zaś do pomocy oddano mu asystenta, dwóch naukowych pracowników, czterech laborantów, jako też w sezonie letnim około 30 studentów. W rezultacie rozporządza Wydział dziesięcioma stałemi siłami naukowemi w Centrali i pięcioma specjalistami na stacjach filjalnych.

Wydział rozpoczął pracę nad ulepszeniem gatunku uprawianych tytoni w b. ciężkich warunkach. Przed wojną w Rosji uprawa tytoniu spoczywała głównie w ręku Ormian, Greków i Turków, którzy, jako element napływowy, przywieźli nasiona tytoniowe z różnych miejscowości, poddając je w dalszym ciągu „dzikiej selekcji". Zrozumiałe jest, że w tych warunkach, zwłaszcza przy uwzględnieniu hybredyzacji rośliny tytoniowej w polu, po niedługim już czasie powstała nadmierna ilość form i populacyj. Wcześniej już uświadomiono sobie w kołach fachowych, że złemu zaradzić może tylko selekcja, ogarniająca całokształt problematu nasiennictwa tytoniowego. Wydział selekcji podjął się w 1914 roku uzdrowić nasiennictwo tytoniowe, i oddał już praktyce cenne przysługi. Do tego czasu zajmował się kwestjami praktycznej selekcji i dążył do całkowitego zastąpienia niskowartościowego nasienia praktyków własnym cennym materjałem hodowlanym. Wydział oddał praktykom kolejno następujące gatunki tytoniu: „Płatana Arkadja", „Trapezund", „Tyk Kułak", „Arkadja Tyk Kułak". Odmiany te uzyskano po kilkuletniej systematycznej pracy selekcyjnej z populacji miejscowych i z kolekcji nasion nadesłanych od b. Min. Roln. w 1917 roku.

W roku 1926 rozpoczął Wydział pracę nad wprowadzeniem i wyselekcjonowaniem nowych gatunków, zaś cykl tej pracy trwać ma około 10 lat. W tym celu zebrał około 3.000 próbek nasion miejscowych i zagranicznych. Tym sposobem zebrane populacje wysiewa się celem uzyskania tak zwanej „elity" w Krasnodarze, i w filjach. Z „elity" wybiera się następnie „czyste linje", które się wysyła w ten rejon na „konkursa", skąd je jeszcze w postaci populacyj nadesłano. Podczas konkursu odsegregauje się materjał nieodpowiadający pod względem plonu, jednolitości typu, dygustacji i odporności na choroby, tak że po kilku latach pozostaje tylko kilkanaście linji. Z tych zwycięskich linji uzyskuje się pewną ilość nasienia i wysyła do specjalnych gospodarstw nasiennych dla uzyskania większej ilości surowca. Surowce te poddaje ię fermentacji i ostatecznej ekspertyzie fabrycznej przed rozpowszechnieniem korespondujących nasion w danym rejonie.

Wydział zajmował się jak wspominano do tej pory kwestjami praktycznej selekcji, lecz obecnie zaczyna ujmować problematy i teoretycznie. Cytelog Protodjakonow bada botaniczne kryterja odgraniczania od siebie gatunków, bada np. nerwaturę liścia w odnoszeniu do aromatu i klimatu oraz układ chromozonów.

Wydział fermentacyjny.

Personel wydziału składa się z 10 osób: kierownika, asystenta, 4 laborantów, 3 praktykantów i jednego pracownika specjalizującego się w kierunku praktycznym.

Wydział ma za sobą ciekawe i doniosłego znaczenia prace. Na drodze doświadczalnej uzupełniono teorję, która twierdzi, że fermentacja tytoniu odbywa się normalnie bez udziału bakterji, a tylko przy pomocy enzymów samej rośliny, czem zwalczono ostatecznie dawniejszą teorję bakterjologiczną, propagandowaną zwłaszcza przez Niemców. Sam proces fermentacji został szczegółowo zbadany, wyniki tych badań zebrane są głównie w 3-ch pracach prof. Smirnowa: 1) „O faktorach perwicznoj obrabotki tabaczn. listjew", 2) „Izuczenje procesa fermentacji swietłych tabakow" i 3) „Wlijanje wlażnosti wozducha na fermentacju tabaka i izmienienjie procesa wo wremieni".

Streścić te wyniki można w następujących punktach:

1) Manipulacje związane z procesem suszenia tytoniu trzeba uważać za 1-szą część procesu fermentacyjnego (przedwstępną fermentację), przyczem różne sposoby suszenia wpływają rozmaicie na przebieg właściwej fermentacji, a także na jakość otrzymywanego surowca. Proces właściwej fermentacji jest dłuższy i temperatura rozgrzewania się tytoniu przytem jest wyższa u tytoni szybko wysuszonych (na zielono) bez przedwstępnej fermentacji, w porównaniu do tytoni wysuszonych we właściwy sposób, t. j. z przedwstępną fermentacją; przyczyna tego polega na różnej zawartości materjału energetycznego. Straty suchej masy przy właściwej fermentacji u tytoni wysuszonych na zielono z tejże przyczyny są większe, niż u tytoni wysuszonych z przedwstępną fermentacją. Jakość tytoniu, który otrzymał przedwstępną fermentację, jest wyższa, niż tytoniu wysuszonego na zielono.

2) Podczas suszenia i fermentacji w tytoniu zachodzą poważne zmiany chemiczne, znikają jedne substancje i powstają inne. Jako przyczynę tych zmian wydział wskazuje działalność enzymów.

3) Zewnętrzne warunki jak to temperatura, wilgotność i dopływ powietrza wybitnie wpływają na działalność enzymów, a temsamem i na proces fermentacji. Regulując te warunki, można pokierować całym procesem, to też wydział, szczegółowo zbadawszy tę kwestję orzekł, że najpomyślniej fermentacja odbywa się przy temperaturze zewnętrznego powietrza 25 — 30° C i wilgotności względnej 70 — 75%. W tych warunkach fermentacja przebiega niezwykle szybko, a mianowicie w ciągu 30—40 dni, zamiast kilku miesięcy (właściwie mówiąc prawie cały rok), co ma miejsce w zwykłych składach, gdzie temperatura zależy od pory roku, a wilgotność dzięki temu trudno uregulować. Surowiec przy tej przyśpieszonej (pozasezonowej) fementacji otrzymuje się dobrej jakości, przyczem pleśnienia, tej plagi składów, nie obserwuje się zupełnie.

W roku 1927 Wydział przeprowadził doświadczenie nad przyśpieszoną fermentacją na szerszą skalę, a mianowicie w odpowiednio przerobionym magazynie w Krasnodarze sfermentowano blisko 6.000 kg. tytoniu, a wyniki tego doświadczenia były najzupełniej dodatnie. Wydział projektuje nadal przeprowadzać doświadczenia, a w bliskiej przyszłości ma zamiar wybudować magazyn fermentacyjny, w którym da się łatwiej regulować temperaturę i wilgotność powietrza.

4) Pleśnienie tytoniu przy fermentacji uznaje się wbrew dawniejszym poglądom za zjawisko niepożądane (w dziedzinie fermentacji utarło się pojęcie, że podczas fermentacji tytoń choruje, a zjawienie się pleśni na ogonkach liści świadczy o zakończeniu choroby). Wydział szczegółowo zbadał przyczyny pleśnienia, wydzielił kilka gatunków pleśni i ustalił, że główną przyczyną pleśnienia jest nadmierna wilgotność powietrza (ponad 85% względ.), której trudno uniknąć w zwykłych składach. Po fermentacji tytoń jest odporniejszym na pleśnienie; lepsze gatunki, dzięki większej higroskopijności, łatwiej ulegają pleśnieniu.

Powyższe zdobycze wiedzy mają wielkie znaczenie praktyczne. Kierując się tymi wynikami doświadczeń przemysł tytoniowy będzie mógł należycie przechowywać surowiec, a temsamem zabezpieczyć się od strat. Przyśpieszona fermentacja znacznie obniża koszty w porównaniu ze starym sposobem, ponieważ nie będzie potrzeby trzymania znacznych kapitałów w zapasach tytoniu, znajdującego się w fermentacji w ciągu 10 — 12 miesięcy. Pozatem odpada konieczność posiadania wielkch magazynów, gdyż w jednym i tym samym budynku w przeciągu roku można będzie przepuścić 5 — 6 partji tytoniu. Wreszcie odpadają koszta na robociznę, bowiem zbędne są nieustanne przekładania tytoniu przy długiej, trwającej kilka miesięcy fermentacji.

Szczególnie ma to doniosłe znaczenie dla nas, gdyż koszta fermentacji krajowych tytoni są zbyt wysokie i przewyższają te koszty w monopolach obcych.

Opisując prace wydziału fermentacyjnego, nie można pominąć ciekawych prac niedawno zmarłego prof. Koleniewa, b. organizatora i kierownika wydziału. Koleniew pomimo, iż jasno zdawał sobie sprawę z tego, że proces fermentacji tytoniu jest procesem enzymatycznym, poszukiwał innego, krótszego sposobu fermentacji. Poszukiwania te odniosły skutek: Koleniew znalazł niezwykle krótki proces, który zastępował fermentację; sposób ten polegał na ogrzewaniu tytoniu przy dosyć wysokiej temperaturze. Cały sztuczny ten proces trwał 1 godzinę. Prócz temperatury wchodziły w grę inne jeszcze czynniki, o których niestety nic nie wiadomo, Koleniew bowim nie ogłosił swojej pracy i nawet nie pozostawił rękopisu. Według orzeczenia rzeczoznawców praktyków, surowiec, otrzymawszy przy pomocy sztucznej fermentacji, był dobrej jakości.

Koleniew ograniczał stosowanie swego sposobu przeróbki do tytoni niższych gatunków, przy których zwłaszcza zachodzi potrzeba zmniejszenia kosztów manipulacji.

Obok prac nad procesem fermentacji wydział zajmował sie także badaniami charakteru fizjologicznego, ostatnio wykończona jest duża praca nad zmianą składu chemicznego tytoniu podczas wzrostu.

W obecnej chwili wydział bada manipulacje, związane z suszeniem tytoniu, pod względem zmian chemicznych.

Wydział chemiczny.

Personel tego wydziału składa się z 10 osób: kierownika, asystenta, 3 chemików, 2 laborantów i 3 praktykantów.

Do chwili obecnej wydział wydał przeszło 20 prac.

Od samego początku swego istnienia wydział podjął się trudnego zadania — wyjaśnić związek, jaki istnieje pomiędzy cechami jakości tytoniu, a wahaniami w zawartości tych lub innych grup w jego składzie chemicznym. Wyjaśnienie tego zagadnienia powinno było dać naukową podstawę dla objektywnej oceny surowców tytoniowych, wyrobów, a również techniki fabrykacji tytoniu.

Otóż analizując surowce i wyroby tytoniowe, wydział wykazał, że składniki tytoniu można podzielić na 4 grupy, a mianowicie: 1) na składniki wartościowe, nadające dodatnie własności tytoniowi; do nich należą alkaloidy z nikotyną na czele, olejki eteryczne i smoły, 2) na substancje indeferentne, jako to: węglowodany, błonnik, kwasy organiczne i garbniki. 3) na składniki ujemnie wpływające na jakość tytoniu; do tej grupy należą białka i niektóre inne substancje azotowe i wreszcie 4)-tą grupę stanowią składniki popiołu, od których zależy żarzenie się tytoniu.

Ilość poszczególnych składników i ich wzajemny stosunek wpływa bezwarunkowo na jakość tytoniu, tak np. dla tytoniu ze średnią zawartością nikotyny zwiększenie tego składnika idzie razem z pogorszeniem jakości, jednocześnie zaś zmniejszenie ilości nikotyny poza pewne granice daje towar o niepełnym smaku.

Większa zawartość białka charakteryzuje tytonie niższych kategorji, natomiast z zawartością węglowodanów jest odwrotnie — większa zawartość obserwuje się przy wyższych gatunkach.

Na podstawie ostatnich dwóch punktów wydział twierdzi, że znając **wzajemny stosunek węglowodanów i białka**, można w przybliżeniu odnieść dany tytoń do tej lub innej kategorji. **Stosunek ten nosi nazwę „liczby Szmuka"**.

Oprócz wyżej wymienionego stosunku nie bez znaczenia dla jakości tytoniu jest **stosunek ilości fenolów do ilości węglowodanów;** zwykle im większy ten spółczynnik, tem tytoń jest brunatniejszy i niższej jakości.

Co do smaku tytoniu, to udowodniono, że zależy on od obecności wolnych zasad, zwiększenie których powoduje ostry smak i zwykle towarzyszy większej zawartości nikotyny.

Ilość popiołu jest mniejsza u tytoni wyższych gatunków. Z poszczególnych składników popiołu, na jakość tytoniu wpływają chlorki, które utrudniają żarzenie i potas, który jakby sprzyjał żarzeniu się.

Olejki eteryczne i smoły charakteryzują lepsze tytonie.

Systematyczne zbadanie surowców tytoniowych, nietylko dało możność zapoznania się z nimi w zależności od pochodzenia i odmian, lecz wskazało, iż ma ono doniosłe znaczenie praktyczne, ponieważ charakterystyka chemiczna każdej poszczególnej partji daje daleko pewniejszą ocenę, niż dokonane zakwalifikowanie przez magazynierów w składach fermentacyjnych. Racjonalne przygotowanie mieszanek tytoniowych w tym wypadku będzie znacznie ułatwione. I rzeczywiście doświadczenia, przeprowadzone w Państwowej Tytoniowej Fabryce w Rostowie, stwierdziły możność dokonywania mieszanek na podstawie znajomości analizy partji surowców tytoniowych.

Wydział propagandy.

W wydziale tym pracuje kierownik i 10 agronomów, a wśród nich znany na terenie Rosji starszy specjalista Czubkow.

Idea powołania do życia w r. 1925 wydziału propagandy może być zrozumianą na szerokim tle 15 letniej pracy Instytutu, oraz przewrotu ustrojowego, dokonanego w Rosji. Instutut nagromadził szereg prac podczas swej naukowej działalności z dziedziny uprawy i fermentacji tytoniu, lecz wynikami tej pracy dzielił się jedynie z innemi naukowemi instytucjami, zaś plantatorzy faktycznie nie korzystali ze zdobyczy nauki. Było nawet tak, że plantatorzy z najbliższej okolicy nie wiedzieli o istnieniu Instytutu.

Tem bardziej stała się sprawa popularyzacji wiedzy z dziedziny uprawy tytoniu nakazem chwili, że rewolucja rosyjska doprowadziła krajową uprawę tytoniu do całkowitego upadku. Pionerzy uprawy tytoniu, zamożniejsi Grecy i Turcy opuścili w tym czasie Rosję, pozostawiając warsztaty swe ciemnym, niewyrobionym rzeszom, lepsze zaś warsztaty obywateli rosjan zniszczono, jako gospodarkę burżuazyjną. Podnieść w tych porewolucyjnych warunkach poziom techniki uprawy tytoniu było tem trudniej, że ogół praktyków rolników odnosił się ze zdecydowaną nieufnością względem jakichkolwiek nowatorów.

Niezmiernie ciekawe są sposoby, jakimi propagował Wydział podniesienia techniki uprawy tytoniu. Przedewszystkiem, o ile plantator nie chciał przyjmować wypróbowanych nasion pochodzących z Instytutu, Wydział propagandy proponował zasadzać rozsadą Instytutu i stosować przepisane zabiegi, według wskazówek instruktorów - agronomów, tylko na połowie plantacji, zaś drugą połowę miał plantator obrabiać starym sposobem. Ryzyko zmniejszenia się zbioru z przyjętej I-ej części brał Wydział na siebie. Agronomowie rejonowi, którzy się temi pokazowemi plantacjami zajmowali, nauczali równocześnie plantatorów na miejscu:

dezynfekowania ziemi inspektowej,
dodatniego stosowania nawozów sztucznych,
i zwalczania szkodników i chorób.

Równoległe z akcją rozpowszechniania sieci poletek pokazowych szła też akcja zakładania rozsadników własnych w rejonach. W ostatnim czasie założono 5 dużych rozsadników obsługujących 800 ha plantacyj tytoniowych.

Propaganda za pomocą obwieszczeń nie miała początkowo powodzenia, bowiem zrywano ilustrowane plakaty — kiedy jednak przekonano się, że plantatorzy czytają je w domu, Wydział wysłał te plakaty imiennie i plakaty te rozchodziły się w ilościach 100.000 egzemplarzy.

Dla inteligentniejszej warstwy plantatorów wydaje Wydział krótkie broszurki oraz zasila łamy lokalnej pracy artykami fachowemi.

Jednocześnie agronomowie rejonowi są zobowiązani do brania udziału w zjazdach plantatorów i wygłaszania pogadanek. Owocem tych pogadanek jest zacieśnienie się wzajemnych stosunków między plantatorami a Instytutem, do którego też często napływają obecnie prośby o informacje.

Celem ciągłego informowania się o sprawach uprawy tytoniu, wysyła Instytut perjodycznie do plantatorów stosowne ankiety, które po większej części są zwracane z żądaniem wyjaśnień.

Dla umożliwienia kontynuowania pracy propagandowej utworzono przy Wyższym Instytucie Rolniczym w Krasnodarze katedrę uprawy tytoniu, dla fachowego przysposabiania przyszłych rejonowych agronomów, dając im w lecie możność odbycia praktyki w Centralnym Instytucie tytonioznawstwa.

W r. 1927 Wydział propagandy zorganizował w Instytucie zjazd plantatorów ze wszystkich rejonów uprawy. Na tym zjeździe kierownicy wydziałów wygłosili odpowiednie pogadanki, odpowiadając na wszystkie skierowane do nich zapytania. Z tego skorzystali nietylko plantatorzy, lecz i pracownicy naukowi, zaznajamiając się z nowemi potrzebami wsi, co dało im bodźca do nowych badań.

Wysiłki i celowo użyte środki propagandy nie poszły na marne: dziś 30% ogółu plantatorów, przyjmuje chętnie wszystkie udzielane im wskazówki, korzysta z nasienia i rozsady Instytutu i stosuje sztuczne nawozy oraz zwalcza racjonalnie szkodniki.

Prócz Krasnodarskiego Instytutu, badaniem zagadnień papierosowych tytoni częściowo zajmuje

się Suchumska stacja doświadczalna oraz „Nikitskij botaniczeskij sad" (Jałta), pracując metodami Krasnodaru.

Na podstawie zwiedzenia Instytutu tytonioznawstwa w Krasnodarze i pobieżnego zaznajomienia się z wynikami jego 15-letniej pracy, nie można nie dojść do wniosku, że te prace wniosły olbrzymi wkład w naukowe uzasadnienie techniki przemysłu tytoniowego, tej techniki, która znajdowała się do ostatniego czasu całkowicie w ręku nieoświeconych praktyków, czyniących ze swego zawodu szereg niedościgłych tajemnic. Te prace Instytutu wywołały już znaczny przewrót w przemyśle tytoniowym Z. S. R. R. i dalszy ich rozwój zakończy niewątpliwie ten przewrót.

Uprawa tytoniu.

Rewolucja, która się rozpoczęła w r. 1917, i późniejszy jej rozwój sprawiły, że uprawa tytoniu w Rosji prawie że zanikła. Gdy w r. 1917 ogólna przestrzeń uprawy wynosiła 31.000 ha ze zbiorem około 35.000.000 kg., to w r. 1922 spadła do 567 ha ze zbiorem 420.000 kg.

Ten zanik został spowodowany przedewszystkiem tym, że podczas wojny domowej zniszczono większe zamożniejsze, przemysłowe plantacje, które dziś przestały zupełnie istnieć. Dalej znaczna część plantatorów Turków, Ormian i Greków, nie przewidując już dla siebie w Rosji Sowieckiej pola do pracy, wyemigrowała, pozostali zaś obcokrajowcy przeistoczyli się w drobnych plantatorów. Grupę tej kategorji plantatorów powiększył zastęp właścian, który w wyniku nowego systemu rządzenia nieoczekiwanie został obdarzony ziemią.

Tym sposobem rosyjskie plantacje tytoniowe znalazły się w przeważającej części w ręku biedniejszej ludności, która z powodu braku zasobów i wiedzy fachowej z trudem tylko dźwigała uprawę z tego upadku, do jakiego doszła.

Przemysł rosyjski tytoniowy znalazł się również w r. 1922 w bardzo przykrem położeniu, bo pozbawiony był prawie zupełnie zasadniczego surowca, i musiał użyć wiele wysiłku, aby na nowo odrodzić zniszczoną uprawę.

Przedewszystkiem powołano do życia specjalną organizację pod nazwą „Tabaksyrjo", pierwszem zadaniem której było wejście w bezpośredni kontakt z szerokiemi warstwami plantatorów, w celu zabezpieczenia przemysłowi niezbędnych ilości surowców tytoniowych.

Później, kiedy zorjentowano się, że żadne namowy nie pomogą, zaczęto zachęcać włościan do uprawy tytoniu, przez zawieranie z nimi umów zabezpieczających im pewne zyski i przewidujących podnoszenie cen wykupowych.

Dla ułatwienia sobie akcji, władze sowieckie ustanowiły jeszcze organizację, która zjednoczyła wszystkich plantatorów. Organizacją tą jest: „Centralny Związek Tytoniowców" (Centr Tabak Sojuz) w Moskwie, dalszemi zaś jego organami: rejonowe związki: 1) Krasnodarski, obejmujący Kubań i Majkop, 2) Nowo-Rosyjski, obejmujący rejon Czarnomorski, 3) Suchumski — Abchazję i 4) Krymski w Simferopolu. Na wsiach powołano wiejskie związki plantatorskie t. zw. „Towariszczestwa".

Związki te mają przedewszystkiem na celu wpływać na rozwój uprawy tak pod względem jakościowym, jak i ilościowym i osiągają swe zamierzenia przez udzielanie swoim członkom, którzy zobowiązali się do sadzenia tytoniu, odpowiednich kredytów, zaliczek, porad agronomicznych i t. d.

Wszystkie te usiłowania nie poszły na marne, przeciwnie wydały plon, bowiem przestrzeń uprawy z każdym rokiem zaczęła wzrastać i w r. 1926 wykazuje już 36.500 ha plantacyj ze zbiorem około 37.000.000 kg.

W poszczególnych rejonach uprawa przedstawiała się w tym roku następująco:

	Kubań	Majkop	Brzeg Czarnego morza	Abchazja	Krym	Inne miejscowości	Razem
Przestrzeń uprawy w ha	9.400	3.000	3.700	12,200	4.600	3.600	36.500*)
Zbiór w milj. kg. .	11,9	3,4	3,1	11,0	4,5	3,1	37,0

Jeżeli jednak osiągnięto z biegiem czasu widoczne rezultaty pod względem ilościowym, to pod względem jakościowym i sortowania zbiory przedstawiały się fatalnie i władze sowieckie zrozumiały, że odbierane w takim gatunku surowce najwyżej mogą być zużyte we własnym przemyśle, który potrzebował wyłącznie najtańszych surowców na najtańsze wyroby tytoniowe, z powodu pauperyzacji szerokich warstw społeczeństwa i braku zapotrzebowania na droższe gatunki. Z takimi surowcami Sowietom trudno było pokazać się rynku zewnętrznym, to też dla dźwignięcia uprawy pod względem jakościowym zwrócono się do Krasnodarskiego In-

*) Prócz tej przestrzeni, zajętej pod tytonie orjentalne, Rosja zasadza ok. 36.000 ha tytoniami machorkowymi i bakunami; ogólny ich zbiór wynosi ok. 80.000.000 kg.

Polska w r. b. uprawiała ponad 3500 ha, a zbiór spodziewany jest ok. 6.000.000 kg.

stytutu tytoniowego, gdzie zorganizowano specjalny wydział propagandowy. Wydziałowi temu zalecono dążyć wszelkiemi środkami do podniesienia poziomu uprawy przez zaznajomienie szerokich warstw plantatorów ze zdobyczami nauki tytonioznawczej.

Z jednej strony podnoszenie cen wykupowych dla zachęty plantatorów, z drugiej niepomierny etatyzm we wspomnianych organizacjach sprawił to, że ceny na rosyjski tytoń kalkulują się zbyt wysoko i stają się niebezpiecznemi tak dla dochodowości rosyjskiego przemysłu tyt., jak i możliwości eksportowych, gdyż sowiecki surowiec na rynku zewnętrznym spotyka się z tytoniami orjentalnemi w cenie niższej. Jak nas informowano, ostatnie zawarte przez ZSRR tranzakcje na tytoń nietylko nie przyniosły mu żadnych zysków, lecz przeciwnie dotkliwe straty, a w innych, lepszych warunkach tranzakcje wogóle nie doszłyby do skutku.

Tu władze sowieckie znowu zrozumiały, że droga rozdrabiania plantacyj tytoniowych nie jest właściwa, gdyż powoduje pogorszenie i jednoczesne podrożenie surowca, i postanowiły wrócić do większych przemysłowych plantacyj tytoniowych przez zalecanie tworzenia kolektywów gospodarstw tytoniowych, obiecując takim zbiorowym jednostkom łatwiejsze udzielanie kredytów na budowę wspólnych suszarń i innych zabudowań, na zakup narzędzi rolniczych i nawozów sztucznych oraz zobowiązując się zaopatrywać je w najlepsze nasiona, rozsadę i zapewniając wszelką pomoc fachową.

Pomimo to kolektywy takie prawie się nie tworzą zupełnie, a przeszkodą do tego jest w pierwszej linji rozrzucenie na wielkiej przestrzeni drobnych plantacyj; w tych warunkach trudno sobie wyobrazić, aby plantatorzy dążyli do wspólnej obróbki tytoniu w suszarniach i szopach, o ile siedziby ich i pola nie graniczą z sobą, lecz są znacznie oddalone.

Chcąc wprowadzić na rynek zewnętrzny jak największe ilości swych tytoni, władze sowieckie w jesieni r. 1927 wprowadziły standaryzację bel i ogłosiły, że tytonie będą przyjmowane ściśle według ustalonego wzoru, opis którego znajduje się w załączonym do niniejszego sprawozdania rozporządzeniu. Różnica bel dawniej przyjmowanych i nowych polega na tem, że bele te mają posiadać okładki tylko z jednego rzędu górnego i dolnego z gorszych tytoni oraz określoną ilość gorszych papusz na bokach, przez co ilość zasadniczego materjału tytoniowego danej klasy, której dawniej nie przekraczała 40 — 50%, obecnie podniesioną została do 75%.

Uprawa tytoniu w Z. S. R. R. jest rozrzucona w kilku rejonach, a głównie w prowincjach południowych. Plantacje wyższych gatunków skupione są wyłącznie na najbardziej południowych ziemiach, plantacje zaś niższych gatunków—więcej na północ.

Najbardziej ważne znaczenie mają następujące rejony tytoni papierosowych:

1. Rejon Kubański zajmuje przestrzeń na lewym brzegu rzeki Kubań od morza Czarnego do dopływu Łaby. Tu na urodzajnych ziemiach plantowane są tytonie przedstawiające materjał w paleniu dość mocny, mniej aromatyczny. Liście stosunkowo duże, dość elastyczne, ładnego żółtego, lub czerwonego koloru. Jakość kubańskich tytoni niejednolita; w produkcji zwykle używane są w mieszankach z tytoniami krymskiemi, suchomskiemi lub trapezundami.

Rejon Kubański dzieli się na 3 podrejony: a) nizinny na północ od linji kolejowej Krasnodar-Noworosyjsk do rzeki Kubań, b) podgórski na południe od wspomnianej linji kolejowej, c) dalej w kierunku południowo - wschodnim na Majkop jest podrejon typowo górzysty.

W I-ym podrejonie, który znany jest pod nazwą wprost Kubań, tytonie są najgorsze i klasy oznaczane są liczbami 13, 23, 33, 43, 53 (IV, III, II, I i extra).

Z pozostałych dwóch podrejonów znanych pod nazwą „Zakubań" najlepsze są tytonie górskie: 11, 21, 31, 41 i 51, gorsze są podgórskie z oznaczeniem 12, 22, 32, 42 i 52.

Podstawową masę rejonu Kubańskiego stanowią klasy 20 i 30. 70% tytoni kubańskich jest produktem suszenia słonecznego i 30% — produktem bardziej jasnym — suszenia ogniowego.

2) **Rejon Majkopski.** Rejon ten dostarcza 70% tytoni ogniowych i 30% — słonecznych. Pierwsze są tytoniami lekkiemi, neutralnemi, b. jasnemi, używanemi w postaci masowego materjału w mieszankach. Tytonie te są nabywane przeważnie przez fabrykantów niemieckich. Tytonie słoneczne mają bardziej wyrazisty smak i określona fizjonomię. Tytonie majkopskie przeznaczone na export mają klasyfikację: 10, 20 i t. d.

3) **Rejon Soczi**, t. zw. „Dużego Brzegu Morza Czarnego" od Łazarewki do Pilenkowa dostarcza w przeważającej ilości tytoni pod nazwą „Trapezund", pięknego żółtego lub czerwonawego koloru; są elastyczne, aromatyczne, nie mocne w paleniu, o żarzeniu się b. dobrem; używane są do lepszych wyrobów w mieszankach z gorszemi tytoniami innych rejonów.

4) **Rejon Suchumski** (Suchum, stolica Abchaz) na południe od Pilenkowa do rzeki Ingur dostarcza głównie samsunów,, tytoni czerwonawych, mocniejszych w paleniu, b. aromatycznych; manipulacja w 95% sznurowa, a tylko w 5% w papuszach.

5) **Rejon Krymski** posiada dwie uprawy tytoni: Diubka i Amerykana.

I. Diubek uprawiany jest w okolicach Jałty od Ałupki do Ałuszty na przestrzeni około 25 klm.; zbiór tego tytoniu nie przekracza 700.000 kg. i przedstawia materjał o b. pięknym, złotawym kolorze, z doskonałym aromatem. Manipulacja w niewielkich belach „basma", klasyfikacja, według liczb 10, 20 i t. d.

II. Rejon uprawy Amerykana dzieli się na 3 podrejony:

a) Jałty, b) Ałuszty i c) Symferopola.

Jakość tytoniu w tych rejonach jest niejednakowa i zależna od wysokości położenia plantacji. Rozumie się „Amerykan" południowy z Jałty zawsze jest lepszy, niż północny „Amerykan" z okolic Simferopola.

Amerykan pochodzi również jak i Diubek od tytoni macedońskich, z tytoniami amerykańskiemi nie ma nic wspólnego. Jest to tytoń jasny, w paleniu dość pełny, nasycający.

Manipulacja wszystkich wymienionych tytoni z wyjątkiem Diubka w wiązanych papuszach „baszybagli".

Magazyny w zwiedzonych miejscowościach były zapełnione tytoniami, znajdującemi się w przeważającej ilości jeszcze w niezaszytych belach, gdyż obecnie po ukończeniu fermentacji wszystkie bele są przeglądane i badane dla ostatecznego zakwalifikowania do tej lub innej klasy i wydania orzeczenia, czy nadają się na eksport, bowiem na ten cel przeznaczane są partje najlepsze, tytonie zaś gorsze przerabiane są we własnych fabrykach na potrzeby rynku wewnętrznego, który konsumuje w przeważającej masie wyroby najniższych gatunków.

Organizacjami, zajmującemi się przygotowaniem partji na export są:

1) CentrTabakSojuz, 2) Tabaksyrjo, 3) Zagostorg, — przeważnie tytoni suchumskich i częściowo trapezundów i 4) „Ukraiński Gostorg" --- bakanów, tytoni cygarowych i machorki.

Sprzedaż przygotowanych partyj dokonywa się za pośrednictwem przedstawicielstwa Ludowego Komisarjatu Handlu zagranicą t. zw. „Torgpredstw", do Polski zaś za pośrednictwem „Sowpoltorgu".

W okresie r. 1926/27 sprzedano tytoni papierosowych — 3.270.000 kg. oraz bakunów i cygarowych tytoni — 644.000 kg., a za pierwsze półrocze okresu 1927/28 — tytoni papierosowych 3.239.000 kg. i podobno, że w całym tym okresie cyfra eksportu doszła do 6.000.000 kg.

Przed wojną najwyższa ilość eksportu rosyjskich tytoni w r. 1913 wynosiła 7.700.000 kg.

Konsumcja wyrobów i przemysł tytoniowy w Rosji.

Dzisiejszy przemysł tyt. w Z. S. R. R. posiada 3 formy eksploatacji zakładów przemysłowych: państwową, kooperatywy i prywatną. Stosunek tych form eksploatacji widać z następującej tablicy:

Lata	1922/23			1925/26			1926/27 I półrocze		
Rodzaj fabryk	państw.	kooper.	prywat.	państw.	kooper.	prywat.	państw.	kooper.	prywat.
Liczba fabryk	34	3	162	34	28	27	36	32	17
Wyrób żół. tyt. (t. kg.)	580	4	663	396	193	249	396	204	77
Wyrób papier. (milj. szt.)	12298	3	758	36006	787	919	21024	543	284
Przerób surowca (t. tonn)	7.3	—	1.1	21	0.6	0.7	12.8	0.5	0.2
	86.9%	13.1%		94.1%	5.9%		94.6%	5.4%	
Liczba rabatu							18900	3.000	

Z podanych liczb przebija zasadnicza tendencja. Pierwsze miejsce należy do państw. fabryk, jeżeli nie wskutek ich liczby, to wskutek ilości zatrudnionych robotników i produkcji. Jest to zjawisko nie wypadkowe, lecz wypływające z całej polityki państwa do prywatnego kapitału. Kooperatywy i prywatne fabryki nie mają widoków rozwoju z powodu kompletnego braku odpowiednich kapitałów, przytem osiągany z eksploatacji państwowych fabryk niewielki dochód, nieprzekraczający 3 — 4% nie jest zachęcającym bodźcem dla prywatnej inicjatywy, narażonej po unieruchomieniu kapitału w przedsiębiorstwach na skonfiskowanie jej takowego. Popieranie prywatnej inicjatywy uznane już zostało przez decydujące czynniki sowieckie za niecelowe, gdyż oznaczałoby rozproszenie przemysłu tyt.

Z tego wszystkiego można wnosić, że w Z. S. R. R. pozostanie jedna forma eksploatacji — państwowa.

Fabryki wyrobów tyt. podzielone są na 2, jak dotąd niezależne i niemające z sobą prawie żadnego kontaktu, grupy: 1) wyrobu machorki i 2) wyrobu papierosów i żółtych tytoni. W dalszym ciągu niniejszego sprawozdania będzie mowa przeważnie o tej II grupie, gdyż podczas podróży służbowej stykaliśmy się z zarządami i organizacjami eksploatującemi tylko żółte tytonie.

Państwowe fabryki, które, jak już wskazano powyżej, obejmują 95% ogólnej produkcji zgrupowane są w 9 niezależnych od siebie trustach tyt., z których Leningradzki, Ukraiński, Doński, Krymski i Moskiewski są głównymi trustami, pozostałe 4 reprezentują niewielką część, gdyż około 10% ogólnej produkcji.

Trusty tytoniowe podlegają Wyższej Radzie Gospodarstwa Ludowego (Min. Przemysłu).

W dziedzinie handlu trusty nie idą po wspólnej linji, lecz prowadzą między sobą walkę konkuren-

cyjną i dążą do podniesień zbytu swych wyrobów drogą odbierania sobie rynku i licytowania się w udzielaniu rabatu, maxima na wysokość którego właściwie nie powinna przekraczać 16%; nierzadkie mimo to są wypadki wyższych rabatów. Prócz tego trusty konkurują drogą kredytu, udzielonego do 4, a nawet niekiedy i 6 miesięcy. Dla zdobycia sobie konsumentów prześcigają się także w wypuszczaniu nowych o coraz większem paleniu papierosów, w coraz bardziej pomysłowych opakowaniach.

Wskutek takich sposobów temu lub innemu trustowi udaje się niekiedy zawładnąć obcą placówką, lecz na ogólny wynik finansowy dla państwa walka taka wpływa tylko ujemnie.

Aparatem handlowym przemysłu tyt. są z jednej strony kooperacje, z któremi na dostawę wyrobów trusty zawierają umowy, z drugiej strony aparat samego przemysłu, t. j. własne hurtowe składy, sklepy i uliczni sprzedawcy.

Konsumcja wyrobów tyt. w r. 1926/27 w Z. S. R. R. przedstawiała się w porównaniu z Polską w sposób następujący:

P O R Ó W N A N I E

danych dotyczących spożycia wyrobów tytoniowych w Polsce i w Rosji w 1926/7.

	Polska	Rosja
Spożyto wyrobów tytoniowych:		
Tytoni krajanych przednich	kg. 4.800.554	638.772
„ „ niższych	„ 1.297.506	—
Machorki krajanej	„ 6.362.522	—
Machorki mielonej	—	72.000.000
Papierosów	szt. 8.513.712.810	42.000.000.000
Cygar	„ 64.087.678	5.449.000
Ogółem około kg. . .	19.000.000	103.000.000
Średnie spożycie na głowę ludn. . . .	gr. 688	gr. 707
Ogólna wartość spożytych wyrobów . . .	zł. 582.606.305 (rs. 189.535.435)	zł. 1.215.000.000 (rs. 405.000.000)
Wypłacono do Kasy Skarbu Państwa . .	zł. 372.111.000 (rs. 124.037.000)	zł. 489.900.000 (rs. 163.300.000)

UWAGA: Dane statystyczne o Rosji zaczerpnięto z urzędowych biuletynów trustów tytoniowych. Liczby dotyczące spożycia rosyjskiego umieszczamy z zastrzeżeniem, gdyż różne źródła rosyjskie podają nieraz sprzeczne ze sobą dane, dotyczące tego samego zjawiska. — *Red.*

Spożyto żółt. wyr. tyt. . . .	24.900.000 kg.
czyli na głowę ludności . . .	171 gr.
spożyto machorki	78.000.000 kg.
czyli na głowę ludności . . .	536 kg.
razem na głowę tyt. i machorki .	707 gr.
Wartość spożyt. żółt. wyrobów tyt. wynosiła około	300.000.000 rs.
Wartość spożyt. machorki około .	105.000.000 rs.
Razem około . .	405.000.000 rs.

czyli wydatek na głowę ludności na żółt. wyroby tyt. = 2 rs. 06 kop. + na machorkę 0 rs. 73 kop. razem 2 rs. 79 kop.

W ostatnich latach w Z. S. R. R. zaobserwowano raptowną zwyżkę w konsumcji papierosów kosztem tytoni i cygar. Gdy przed wojną konsumcja papierosów w Rosji wynosiła 26 miljardów szt., to w r. 1926/27 skonsumowano:

papierosów	42 miljardy
żółt. tyt. kraj. . . .	638.772 kg.
cygar i cygarylosów . . .	5.449.000 szt.

Czysty wpływ z akcyzy na wyroby tyt. i machorkę w okresie 1926/27 wynosił ok. 163.300.000 rs.

Sowiety przy produkcji wyższej, niż w szeregu innych państw europejskich, mają mniejszy wpływ z akcyzy. Tłomaczy się to głównie tem, że wyroby

tyt. są konsumowane w najniższych gatunkach i że polityka rosyjska skierowana jest w kierunku czynienia największych ulg w opodatkowaniu sfer robotniczych.

Co się tyczy stawek akcyzowych, to takowe nie przedstawiają stałej %-ej wysokości w stosunku do cen wyrobów. Największy procent przypada na papierosy wyższego I i II gat. i wynosi prawie 50%; w III gat. papierosów i w tytoniach równa się około 30%.

Należności akcyzowe nie są odrazu wpłacane; przemysł tyt., nie będąc zasobnym w środki obrotowe, korzysta z ulg kredytowych, sięgających 5 — 6 miesięcy i w tym czasie używa wpływów akcyzow. na własne cele.

W ostatnim czasie powołano do życia nową organizację — Syndykat, który ma objąć narazie wszystkie trusty tyt., *) a w przyszłości i trusty machorkowe. Syndykat zarzuci opisane praktyki handlowe i jego energja zostanie skierowana na walkę z nielegalną sprzedażą w ręce prywatne, oraz na zdobycie nowych, odległych rynków na wsiach, gdzie żółte tytonie idą w ilości zaledwie 10% całej konsumcji.

Prócz scentralizowania zbytu, przed Syndykatem stoi cały szereg innych zagadnień do rozwiązania.

W przemyśle tyt. dojrzał szereg spraw, które są wspólnemi dla wszystkich trustów, a rozwiązanie tych spraw wymaga jak największego skoordynowania akcji. Przedewszystkiem chodzi trustom o stawki akcyzowe, które w obecnej wysokości tamują sprzedaż, dalej o ulgowe terminy do wpłaty akcyzy, o standaryzację wyrobów tyt., o taryfy kolejowe i podatki. Są to sprawy, które przerastają siły poszczególnych trustów.

Jak nas informowano, Syndykat zajmie się jeszcze studjowaniem wszechświatowego rynku tyt. co do surowców, ich przeróbki, zbytu produkcji, jak również zaznajamianiem się i przenoszeniem na grunt rosyjski najnowszych zdobyczy Europy Zachodniej i Ameryki.

Przemysł tyt. rosyjski w porównaniu z innemi państwami znajduje się w szczególnie sprzyjających warunkach — ma jeden z największych wewnętrznych rynków zbytu, opiera się całkowicie na własnych pomocniczych artykułach, własnych surowcach tyt., część których nawet eksportuje i obsługuje się z małemi wyjątkami maszynami rodzimego wyrobu.

Maszyn przemysłowi tyt. dostarczają własne warsztaty trustów, oraz fabryki w Leningradzie: krajarek — fabryka Sangali (Kooperator), napychaczek, gilziarek i innych pomocniczych maszyn — fabryki Semenewa i Ajwaza.

Fabryka Semenewa wypuściła przed wojną jedną z najlepszych pod względem dokładności i czystości w robocie napychaczkę konstrukcji inż. Kackiego. Napychaczki te pracują również w fabrykach P. M. T. Obecnie inż. Kacki z pomocą technika Polaka Klimowicza ulepszył swą napychaczkę wypuszczając ją pod nazwą „Kackiego i Klimowicza". Ta jeszcze bardziej doskonała maszyna odznacza się wysoką, jak dla tego typu wydajnością, dochodzącą do 120.000 szt. w ciągu 7 godzin pracy, gdy dawna — zaledwie 42 — 45.000 szt.

Inż. Kacki i Klimowicz już mają na ukończeniu I-szy obstalunek nowego typu maszyn, których zamówienie wynosiło 230 sztuk i, jak słyszeliśmy, fabryki znowu żądają kilkuset tych maszyn, które okazały się w pracy bez zarzutu, dla zastąpienia napychaczek starej konstrukcji.

Pracownik fabryki Ajwaza inż. Feldman prawie w tymże czasie ulepszył napychaczkę systemu Kurkiewicza i te jego nowe maszyny o wydajności zgórą 100.000 szt. papierosów również pracują w tytoniowych fabrykach.

Na 2500 posiadanych napychaczek dawniejszej konstrukcji, około 350 szt. zostało zastąpione nowemi „Kackiego i Klimowicza" oraz „Feldmana".

Nowych ulepszonych typów maszyn gilzowych rosyjskiej konstrukcji na fabrykach sowieckich niema; pracuje tylko kilka gilziarek „Astra" Drezdeńskiej fabryki „Müllera".

W zwiedzonych fabrykach tytoniowych w Leningradzie, Moskwie i Rostowie zaobserwowaliśmy w pracy automaty do pakowania papierosów i do rozcinania wyrabianych pudełek, budowy rosyjskiego przemysłu maszynowego, lecz tego rodzaju pomocnicze maszyny nie przedstawiają żadnej osobliwości.

W dość oryginalny sposób przygotowywane są mieszanki tytoniu. Przedewszystkiem sterty w odpowiedniej proporcji poszczególnych gatunków tytoni układane są nie z liści, lecz z papusz. Po 24 godzinach odpowiedniego nasycenia wilgocią liście są rozwiązane z papusz i zapomocą urządzeń transporterowych przenoszone do specjalnych wysokich pionowych, obitych blachą sąsieków. Każda z krajarek posiada 2 takie sąsieki. Jedna z nich napełnia się w ciągu dnia, drugi opróżnia się w tymże czasie przez zabieranie liści do krajania.

Godnemi uwagi w rosyjskich fabrykach były urządzenia do odkurzania, które, jak wiadomo, w dużym stopniu wpływają na polepszenie tytoni i ich zdrowotność.

Przenoszenie tytoni od krajarek do dalszych oddziałów, a przedewszystkiem do odkurzaczy odbywa się w dwojaki sposób: albo zapomocą transporterów, biegnących pod podłogą, albo pneumatycznie.

Ciekawem było jeszcze w zwiedzonych fabrykach zainstalowanie elewatorów i transporterów dla artykułów ekonomicznych, gilz, skrzyń i gotowych materjałów.

Wszystkie te nowoczesne urządzenia przysparzające dużo oszczędności w pracy, i w wydatkach i wpływające dodatnio na polepszenie wyrobów nie zostały odziedziczone po przejętych prywatnych fabrykach, lecz zainstalowane w ostatnich latach.

Charakterystycznem jest to, że władze sowieckie nie zawahały się przed poważnemi wydatkami na te instalacje w czasie, kiedy im brakowało najbardziej gotówki.

*) Trusty — jednostki okręgowe, syndykat — ogólnopaństwowa.

Niezmiernie ciekawemi są sprawozdania o skutkach, jakie wywierała racjonalizacja pracy w niektórych fabrykach. Otóż zawdzięczając częściowo zaprowadzonej mechanizacji Leningradzki trust w okresie 1925/26 r. powiększył produkcję swych fabryk o 37% nietylko nie przyjmując nowych robotników, lecz redukując ich o 1,5%. Ukraiński trust tyt. powiększył w tymże okresie produkcję o 63%- liczba zaś robotników wzrosła o 30%.

Inż. Strigalew na jednym ze zjazdów inżynierów i techników przemysłu tyt. zakomunikował, że w państw. Leningradzkiej fabryce założenie transportera tytoniu do sąsieków przy krajarkach kosztowało 31.000 rs., miesięczna zaś oszczędność = = 2.200 rs. Założenie drugiego transportera długości 26 mtr. od krajarek do składów krajanego tytoniu kosztowało 8.660 rs., miesięczna zaś oszczędność na jego pracy wynosiła 850 rs. To samy i z elewatorami i transporterami w innych oddziałach — wszędzie urządzenia te amortyzowały się w ciągu 1 — 1½ — 2 lat.

Trusty tytoniowe zajmowały się nietylko instalacjami i maszynami, i doprowodzaniem ich do poziomu nowoczesnej techniki, lecz zwróciły uwagę na udoskonalenie samej fabrykacji, a przedewszystkiem na uniezależnieniu się od subjektywnej tak często mylnej oceny werkmistrzów i majstrów miszerów tytoniowych, będących dotąd bezapelacyjnemi opinjodawcami doniosłości tego lub innego zabiegu fabrykacyjnego i klasyfikującymi surowce tytoniowe.

To też zwrócono uwagę na chemję dla wykorzystania jej w tym zakresie, w jakim została ona już wykorzystana w innych przemysłach. Temu zamierzeniu w znacznej mierze przyszły z pomocą wyniki prac Krasnodaru.

Wszystkie większe trusty tytoniowe posiadają przy jednej z fabryk laboratorja chemiczne, głównym zakresem działania których jest: 1) opracowywanie techniki produkcji, 2) kontrolowanie produkcji i 3) badania charakteru naukowego. Działalność tych laboratorjów oddaje fabrykom wielkie przysługi.

Jedną z najważniejszych i najbardziej odpowiedzialnych operacyj w fabrykacji tytoni jest przygotowanie mieszanek. Do tego czasu sporządzanie tych mieszanek spoczywało w ręku specjalistów miszerów i powodzenie fabryki całkowicie zależało od właściwego doboru tych pracowników. Kontrolowanie ich pracy było niemożliwe i fabryka musiała najzupełniej im ufać. Obecnie zaś przygotowanie mieszanek tytoniowych na podstawie ich chemicznej analizy i analizy surowców jest znacznie ułatwione i w znacznej mierze uniezależnione od zdolności majstra, którego praca może być nawet kontrolowana.

W tem miejscu można przytoczyć następujący fakt. W r. 1927 w składach fabrycznych w Leningradzie zauważono, że zakwalifikowanie nadesłanego tytoniu nowego urodzaju nie zgadza się z temi kategorjami, do których tytoń został zaliczony w składach fermentacyjnych na Kaukazie. Po chemicznem zanalizowaniu tytoniu rzeczywiście przekonano się, że sortowanie w składach fermentacyjnych było wadliwe, a wyznaczenie kategorji w magazynach fabrycznych było w najzupełnej zgodności z chemiczną analizą.

Na zjeździe inżynierów i techników ros. przemysłu tytoniowego w r. 1927 uchwalono, aby partje surowców tytoniowych ze składów fermentacyjnych nadsyłano do fabryk razem z wynikami ich chemicznej analizy. Taka analiza ma służyć za podstawę przy przygotowaniu mieszanek tytoniowych, laboratorja fabryczne zaś będą tylko kontrolować mieszanki w danym gatunku wyrobów.

Badając perjodycznie w laboratorjach chemicznych wyroby tytoniowe udało się fabrykom w znacznej mierze osiągnąć jednolitość każdej nazwy. Ciekawe były wypadki stwierdzone przy tych badaniach. Np. w Moskiewskiej fabryce tytoniowej dawnej „Dukat", laboratorjum pewnego razu stwierdziło, że „liczba Szmuka" w papierosach pod nazwą „Boks" zaczęła wahać się i to w znacznych granicach pomimo, że do wyrobu tych papierosów używano jedne i te same surowce tytoniowe. Dano znać o tem kierownikowi przyrządzalni i ten stwierdził, iż robotnice wadliwie układały sterty i niedbale podawały tytoń do krajarek. Po usunięciu tych usterek, „liczba Szmuka" doszła do normalnych granic.

Prócz tych najważniejszych spraw laboratorja fabryczne zajmują się jeszcze następującemi zagadnieniami: badaniem stanu wilgotności tytoniu w różnych momentach fabrykacji, zabezpieczeniem wyrobów od pleśnienia, badaniem artykułów pomocniczych i wreszcie zajmują się kwalifikowaniem sprawności funkcjonowania instalacji.

Niezależnie od tych prac praktycznych niektóre laboratorja pracują nad zagadnieniami naukowemi, poszukując nowych uproszczonych metod analizowania tytoni dla technicznych celów na fabrykach.

Na stanowiska dyrektorów w sowieckich fabrykach tyt. powoływane są zwykle osoby z pośród robotników, należących do partji komunistycznej. Zadaniem takich dyrektorów jest w pierwszej linji regulować sprawy robotnicze. Pomocnikami dyrektora i kierownikami oddziałów są inżynierowie i technicy i pracy tych fachowców zawdzięczają fabryki te udoskonalenia, jakie posiadają.

Praca w fabrykach trwa 7½ godziny dziennie + 6 godzin w sobotę; na przerwę obiadową przeznacza się ½ godziny. Robotnicy oddziałów, w których panują gorsze warunki higjeniczne, korzystają z 40-minutowego odpoczynku na obiad i otrzymują bezpłatnie ½ litra mleka. Wypłacanie zarobku odbywa się raz na 2 tygodnie. Robotnicy otrzymują stałe wynagrodzenie za ustaloną normę pracy, oraz dodatek za większą wydajność.

Osobiste dodatki w zależności od warunków rodzinnych i starszeństwa nie istnieją. Każdy robotnik ma prawo do miesięcznego płatnego urlopu, nadto w razie choroby wysyłany jest do sanatorjum w miejscowości klimatycznej na rachunek instytucji ubezpieczeń społecznych, ponieważ fabryki do tych instytucji opłacają składki w wysokości 22% od zarobków robotniczych. Robotnicy otrzymują urlopy w jednym czasie i fabryka na miesiąc przerywa produkcję. Zwykle podczas tej przerwy dokonywane są większe

kapitalne remonty lub zakładane są instalacje techniczne.

10% od czystego zysku fabrykacyjnego otrzymują robotnicy na polepszenie warunków egzystencji; zwykle za pieniądze te budowane są domy robotnicze.

Każda fabryka wydaje raz na tydzień własną gazetę, egzemplarze której otrzymują robotnicy po opłaceniu kosztów nakładu. W gazecie takiej poruszane są aktualne sprawy dotyczące danej fabryki i jej pracowników.

Sale fabryczne nie odznaczają się zbytnią czystością, a przytem rzuca się w oczy i wywiera niekorzystne wrażenie to, że robotnicy przy pracy palą wyroby tytoniowe.

Nadmierne świadczenia socjalne, oraz nieracjonalne zorganizowanie administracji przemysłu, niewysoka wydajność pracy robotników wskutek braku dyscypliny, niemożność podniesienia cen z obawy spadku konsumcji wskutek zbiednienia ludności, — wszystko to sprawia, iż mimo zaprowadzonych udoskonaleń technicznych, fabryki tyt. przynoszą minimalny zysk fabrykacyjny, jak już wspomniano na początku, nie przekraczający 3 — 4%.

Mniemać należy, że obecny przemysł tytoniowy rosyjski uratują wspomniane ulepszenia techniczne.

(—) K. Chwalibóg.

PRZEMYSŁ TYTONIOWY W BUŁGARJI.

Opracowano w Wydziale II Dyrekcji Polskiego Monopolu Tytoniowego na podstawie materjałów zebranych przez Naczelnika Wydziału A. Lewickiego.

Bułgarja należy do państw, które stosują do wyrobów tytoniowych akcyzę (banderolę) jako system podatkowy. Obok jednak podatku konsumcyjnego (banderoli) od samego materjału tytoniowego, co najczęściej ma miejsce w systemie akcyzowym, cena sprzedaży wyrobów produkowanych w kraju obciążona jest dodatkowemi opłatami, jako to:

1. M u r u r i é (Mourourié). Nazwa ta pochodzenia tureckiego oznacza w Turcji opłatę uiszczaną przez sprzedawcę surowca, zatem opłatę od surowca. Opłatę tę zachowała Bułgarja łącznie z nazwą, stosując ją nawet do surowca przerabianego wewnątrz kraju.

2. P o d a t e k k o m u n a l n y.

3. P o d a t e k monopolowy od bobin gilzowych (bibułki papierosowej).

Przemysł bułgarski produkuje przeważnie papierosy i tylko w bardzo nieznacznej ilości tytonie fajkowe oraz tabakę do zażywania. W r. 1927 produkcja papierosów wynosiła 4.574.509 kg. papierosów, oraz 25.649 kg. tytoni fajkowych i tabaki do zażywania.

Cygara nie są wyrabiane w kraju, a nieznaczne potrzeby konsumcji zaspokaja import. Produkcja tytoni krajanych (papierosowych) od r. 1926 nie jest dozwolona. Również zakazane jest posiadanie i sprzedaż gilz oraz bibułki papierosowej; bibułkę w bobinach mogą nabywać i posiadać jedynie fabryki produkujące papierosy.

Wobec tego, że przemysł krajowy produkuje prawie wyłącznie papierosy, przedstawione będą w dalszym ciągu zasady o opodatkowaniu tytoniu odnośnie tego gatunku wyrobów.

Już z samego podatku „mourourié" uiszczanego od w a g i materjału tytoniowego wynika, że wszelkie podatki o d p a p i e r o s ó w obliczane są również od wagi tytoniu, — w przeciwieństwie do innych państw z systemem akcyzowym, w których w dalszym ciągu zasady o opodatkowaniu tytoniu odnośnie tego gatunku wyrobów.

Dla systemu opodatkowania ujęto gatunki papierosów w pewien schemat, przepisując równocześnie dokładnie wymiary papierosów i ilość materjału tytoniowego w nich zawartego. W szczególności papierosy dzielą się na:

1) Specjalne.
2) Extra-extra.
3) Extra.
4) I jakości.
5) II jakości.
6) III jakości.

Papierosy są tylko bezustnikowe; papierosy gatunków Extra-Extra do III jakości winny zawierać po 1 gramie tytoniu, mieć przekrój 8 m/m i długość paliwa 56 m/m. Papierosy o wadze powyżej 1-go grama zalicza się do kategorji specjalnych.

Produkowane obecnie papierosy „specjalne" jako to „Baoutscher", „Corps diplomatique", „Union Club" i t. p. mają przekrój 9 m/m i zawierają po 1.25 grama tytoniu.

O p ł a t y. Stosunek opłat, cen sprzedaży, rabatów i zysków przedstawia się następująco:

w lewach obiegowych:

	Extra-extra	Extra	I	II	III
Banderola	450.—	325.—	220.—	183.—	130.—
Mourourié	0.40	0.40	0 40	0.40	0.40
Komunalne	6.—	6.—	3.—	3.—	3.—
Opłata od bobin	10 —	10.—	10.—	10.—	10.—
	466.40	341.40	233.40	196.40	143.40
Ceny detal.	dowolne	500.—	350.—	300.—	225.—
en gros	dowolne	470.—	327.—	279.—	207.—
Ceny fabryczne	dowolne	458.—	318.—	271.—	200.—

Z porównania wynika, że z ceny sprzedażnej otrzymuje (w okrągłych cyfrach):

państwo	466.40 leva	68%	67%	65%	68%
sprzedawcy	dowolne	9%	9%	9%	11%
fabrykant	dowolne	23%	24%	26%	21%

Przy papierosach specjalnych opłata banderolowa wynosi 450 leva za 1 kg. jak przy gatunku extra-extra, oraz dodatek stosunkowy za nadwyżkę wagi tytoniu ponad 1 gram; przy wymienionych wyżej markach papierosów specjalnych o wadze 1.25 gram dodatek ten wynosi 112.50 leva za 1 kg. Inne opłaty (mourourié, komunalna, od bobin) — jak przy gatunku extra-extra.

Z przedstawionego wyżej zestawienia okazuje się, że rabat, względnie zarobek sprzedawców w przeciwieństwie do innych krajów nieposiadających monopolu jest stosunkowo niski; jest on w każdym razie niższy, niż obowiązujący rabat (hurtowy) w Polsce.

Jak to już zaznaczono wyżej, bułgarski system opodatkowania tytoniu oparty na zasadach akcyzy, wykazuje pewne odrębności, nie spotykane w innych krajach stosujących te zasady.

Jako charakterystyczne dla Bułgarji należy podkreślić m. i. brak instytucji stałego dozoru skarbowego w poszczególnych zakładach przetwórczych. Kontrola skarbowa obrotu materjałami polega na prowadzeniu przez przedsiębiorstwa przepisanych ksiąg akcyzowych, których prawidłowość sprawdzana jest perjodycznie, w dłuższych odstępach czasu, zależnie od uznania władz skarbowych.

Konsumcja wyrobów w kg. w latach 1915 — 1927 uwidoczniona jest w załączonej tabeli.

Bez cygar, których konsumcja jest, jak to już zaznaczono, minimalna, wynosiło spożycie w r. 1927 — 0,8 kg. na głowę, zatem, jak na ludność rolniczą, przy rozwiniętej wysoko uprawie tytoniu — cyfra dość znaczna.

Zakładów fabrycznych było w latach 1926 — 1927 ogółem 55 — przeważnie drobnych.

Zakładów z produkcją	powyżej	500.000 kg.	było (536545 kg. — 1926) 500250 „ — 1927)	— 1
„ „	„	250.000 „	„	— 2
„ „	od 100 —	250.000 „	„	— 16
„ „	od 50 —	100.000 „	„	— 7
„ „	od 30 —	50.000 „	„	— 8
„ „	od 20 —	30.000 „	„	— 3
„ „	poniżej	20.000 „	„	— 18

W stosunku do roku 1926 przybyło w r. 1927 — 9 zakładów.

Produkcja wszystkich fabryk wynosiła:

Rok 1926	Rok 1927
4.555.724 kg.	4.596.465 kg

Produkcja pokrywa się prawie całkowicie z konsumcją — zjawisko powszechnie obserwowane w przemyśle prywatnym.

Centrami przemysłu są: Sofja (8 zakładów), Plovdiv (5 zakładów), Stara Zagora (4 zakłady), Plevna (3 zakłady); reszta w innych miejscowościach, przeważnie w rejonach uprawy.

W czasopiśmie „Słowo" (Nr. 1842 z 1.VIII.28) podane są bliższe szczegóły dotyczące 37 fabryk oznaczonych jako „większe", bez bliższego określenia tego pojęcia; prawdopodobnie chodzi tu o fabryki z produkcją od 20.000 kg. rocznie.

W zakładach tych inwestowany był kapitał w złotych levach (l/m).

	Rok 1924	1925	1926
Płace	632.5= 9.79%	430.3= 5.27%	544.3= 7%
Budowle	2810.7=43.50%	4266.8=52.35%	4067.5=52.33%
Ruchomości	3018.2=46.71%	3454.0=42.38%	3160.4=40.67%
Razem . . .	6461.4=100%	8151.1=100%	7772.2=100%

W powyższych fabrykach było w roku 1926 średnio zatrudnionych 2.317 robotników, w tem: 705 mężczyzn i 1612 kobiet.

Dzienny zarobek przeciętny wynosił około 2 leva złotych.

Fabryki te posiadały w r. 1926 — krajarek — 76, maszyn papierosowych 124 sztuk.

Rodzaj i gatunki	Ilość w kg. w roku												
	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Papierosy													
Specjalne	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1809	1754
Extra-Extra	—	—	—	—	—	—	—	18140	12005	10884	7231	2609	1876
Extra	1143	16015	11181	18295	33292	73359	68004	60406	115027	116868	162774	106547	86827
I jakości	48316	78661	182467	240634	155436	419634	788994	1006828	1162834	918807	878799	671598	583473
II „	178492	288211	395839	449289	241198	566069	1005518	1130102	1080753	1067428	1153108	778616	526390
III „	—	—	—	—	—	—	—	451534	729389	2005082	2993984	3101809	3374189
Razem	227951	382887	589487	708218	429926	1059062	1862518	2667010	3100008	4119069	5195986	4662988	4574509
Tytonie krajane:													
Extra	—	—	—	200	100	449	181	215	420	—	—	—	—
I jakości	777	13216	100157	269014	74793	137900	27719	13150	11802	462	545	—	—
II „	98855	300349	324424	346693	184625	264715	100191	62268	142417	12117	16658	—	—
III „	2401118	1057289	1380290	813668	1317677	1944585	2338818	1709372	1471054	—	—	—	—
Razem	2500750	1370854	1804870	1429575	1577195	2347649	2466909	1785005	1625693	12579	17203	—	—
Tabaka do zażywania i tytoń fajkowy	3448	4116	6520	4350	2907	2904	1722	1732	908	900	900	27118	25649
Razem	2732149	1757657	2400877	2142143	2010028	3409615	4331149	4453747	4726609	4132548	5214089	4690106	4600158
Ludność	4845301	4978600	5026900	5075800	5125200	4803900	4846971	4893000	4939600	4986500	5033900	5483125	5600000

ZARZĄD MONOPOLÓW JUGOSŁOWIAŃSKICH.

Wyniki finansowe za czas od 1.IV. 1926 do 31.III. 1927 roku.

Opracowano w w. II D. P. M. T.

Odmiennie od monopolów w innych państwach, Jugosławja nie sporządza statystyki w ścisłem tego słowa znaczeniu, lecz jedynie wspólne zestawienie wyników finansowych zarządu monopolów, obejmując: monopol tytoniowy, solny, zapałczany, bibułki papierosowej, nafty, znaków wartościowych i stempli oraz sacharyny.

We wstępie do zestawienia podane są dane o historji i organizacji poszczególnych monopolów.

I tak:

MonopolTytoniowy istnieje w Serbji (Starej) od 1890, monopol solny od 1889.

Monopole: zapałczany, bibułki papierosowej, nafty, znaków i stempli zostały ustanowione ustawą o nowych monopolach w r. 1898.

Powyższe monopole, obowiązujące w St. Serbji, zostały ustawą skarbową z r. 1919/20 przeniesione na całe obecne terytorjum S. H. S. przez co nastąpiła unifikacja ustaw monopolowych, obowiązujących na poszczególnych częściach zjednoczonego terytorjum.

Istniejący w Bośnji i Hercogowinie monopol sacharyny od r. 1917 został powyższą ustawą rozciągnięty na całe terytorjum, natomiast staro-serbski monopol spirytusowy został nią skasowany. Dla zarządu wszystkich tych monopolów została ustanowiona wspólna autonomiczna administracja (Administration Autonome des monopoles du Royaume des Serbes, Croates et Slovenes-Uprava državnih monopola Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca).

Władzami zarządu są:

Rada administracyjna (Conseil d'administration) złożona z 12 członków, mianowanych przez króla na propozycję Ministra Skarbu na przeciąg 4 lat oraz Rada Nadzorcza (Comité de surveillance) złożona z 5 członków.

Siedzibą zarządu jest Belgrad.

Zarząd centralny monopolów z Generalnym Dyrektorem na czele obejmuje 6 departamentów (Divisions — odelenje): administracyjny, uprawy i fermentacji tytoniu, rachuba, przemysłowy, ekonomiczny i sprzedaży. Departamenty dzielą się na wydziały (section). Zarząd monopolów opracował projekt ustawy monopolowej, mającej na celu całkowitą unifikację i modernizację ustawodawstwa monopolowego, który prawdopodobnie już został przedłożony władzom ustawodawczym; dalsze koleje tego projektu nie są znane.

Przedstawiona organizacja Zarządu została uregulowana przy sposobności ustawy o konwersji długów państwowych. Dochody z monopolów idą w pierwszej na spłatę długów, nadwyżka dochodów na rzecz Skarbu Państwa.

Zarządowi podlegają:

4 inspektoraty okręgowe (w Zagrzebiu, Serajewie, Splicie i Skoplje), 8 fabryk tytoniowych (Nisz, Sarajewo, Lublana, Zagrzeb, Banja-Luka, Travnik, Mostar, Sinj), zakład dla znaków wartościowych i stempli w Belgradzie („Markarnica"), trzy saliny morskie, z tych dwie czynne (w Pag i w Ston), i jedna w stadjum organizacyjnem (w Ulcinj), wytwórnie bibułki papierosowej w Belgradzie, 46 magazynów dla uprawy i fermentacji tytoniu, 60 składów dla sprzedaży towarów monopolowych.

Całkowicie w rękach państwowych znajdują się: przemysł tytoniowy, solny i wytwórnia znaków wartościowych; częściowo w rękach państwa i prywatnych przemysłowców —bibułkowy (1 państwowa fabryka, 2 prywatne); wyłącznie w ręku przemysłowców prywatnych pod kontrolą Państwa — przemysł zapałczany (5 fabryk) i naftowy (3 rafinerje). Sacharynę sprowadza się wyłącznie z zagranicy. Przemysł solny i naftowy nie pokrywa zapotrzebowania rynku krajowego; niedobór pokrywa się importem. Z towarów monopolowych wywozi się tylko tytoń. Sprzedaż tytoniu, soli, zapałek, bibułki odbywa się za pośrednictwem uprzywilejowanych hurtowni i miejsc detalicznej sprzedaży; sprzedaż nafty wolna.

Konsumcja wynosiła w r. 1926/27:

10.300.000 kg. tytoniu,
130.000.000 „ soli,
40.000.000 „ nafty,
190.000.000 sztuk pudełek,
130.000.000 „ książeczek bibułki,

Znaków wartościowych sprzedano za 600 miljonów dinarów.

Wyniki finansowe 1926/27.

Tytoń:

Wydatki:	548.799.257	dinarów
Przychody:	1.762.623.286	„
Nadwyżka:	1.213.824.029	„

Ogólny dochód (netto) ze wszystkich monopolów (łącznie z dochodem ze sprzedaży stempli i znaków wartościowych) wynosił 2.362.889.827 dinarów.

W poszczególnych latach ubiegłych wynosiły wydatki i dochody z tytoni oraz ogólne z monopolów (w dinarach).

Tytoń.

Rok	1924/25	1925/26	1926/27	
Dochód	1.603.932.977	1.699.376.258	1.762.623.286	
Wydatki	487.757.134	571.885.577	548.799.257	
Netto	1.121.175.843	1.127.490.681	1.213.824.029	dinarów

Ogólne (bez stempli i znaków wartościowych).

Przychód . . .	2.370.063.978	2.504.840.823	2.520.524.807
Wydatki	681.514.457	768.739.233	739.510.891
Netto	1.689.549.521	1.736.101.590	1.781.013.816

WYDAWCA: DYREKCJA POLSKIEGO MONOPOLU TYTONIOWEGO.
REDAKTOR: CZESŁAW ROKICKI.

TŁOCZONO CZCIONKAMI DRUKARNI PAŃSTWOWEJ, MIODOWA 22. — — — — — — — — Nr. 45895. 450